

Hromadný nález knovízské keramiky z Kotopek, okr. Beroun

Lubor Smejtek – Daniel Stolz

ÚVOD, LOKALIZACE A OKOLNOSTI VÝZKUMU

Záchranný archeologický výzkum v Kotopekách byl vyvolán plánovanou výstavbou deponie zeminy. Výzkum proběhl od srpna do listopadu roku 2009. Bylo zachyceno 152 sídlištních objektů z neolitu (kultura s lineární i vypíchanou keramikou), staršího eneolitu, mladší doby bronzové a pozdní doby halštatské. V tomto příspěvku bychom chtěli představit tři objekty z mladší doby bronzové, přičemž dva poskytly bohatý soubor keramiky. Osídlení z doby halštatské již bylo publikováno (Stolz 2012).

Naleziště leží asi 0,4 km severně od města Hořovice, mezi železnicí Praha–Plzeň a silnicí Hořovice–Kotopeky (obr. 1). Rozkládá se na parcele č. 828 k. ú. Kotopeky.¹

GEOGRAFICKÝ A SÍDELNÍ KONTEXT NALEZIŠTĚ

Plocha výzkumu leží na mírném jihovýchodním svahu v údolí Červeného potoka. Nadmořská výška se pohybuje mezi 330 a 346 m. Nejbližší vodní zdroj představuje Červený potok protékající asi 300–400 m jihovýchodně od lokality. Podloží tvoří na nalezišti sprašovitě hlíny, na které nasedá hnědá půda. V nejbližším okolí převládají paleozoické břidlice a hlinitokamenité sedimenty s pokryvem hnědých půd. Region patří do klimatické oblasti B 3, tj. mírně teplá, mírně vlhká s mírnou zimou, pahorkatinová. Průměrná roční teplota je 7–9 °C, průměrná výška srážek 500–600 mm.

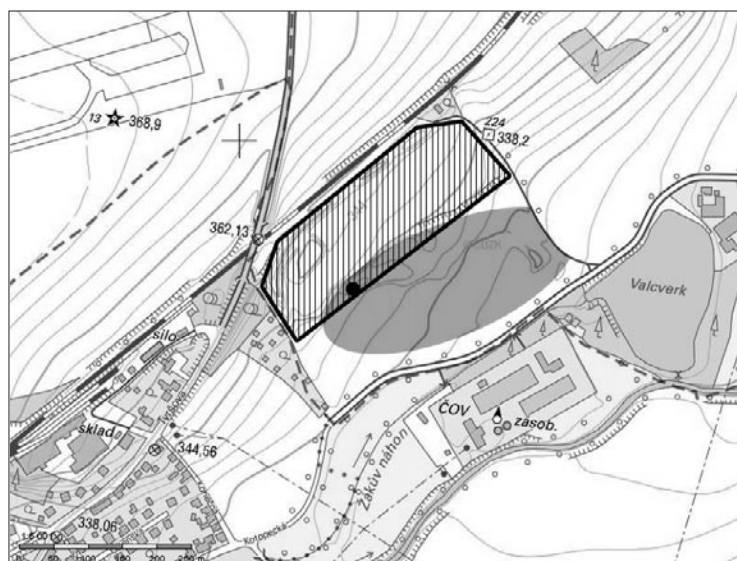
Soupis lokalit na katastru obce

Kotopeky I

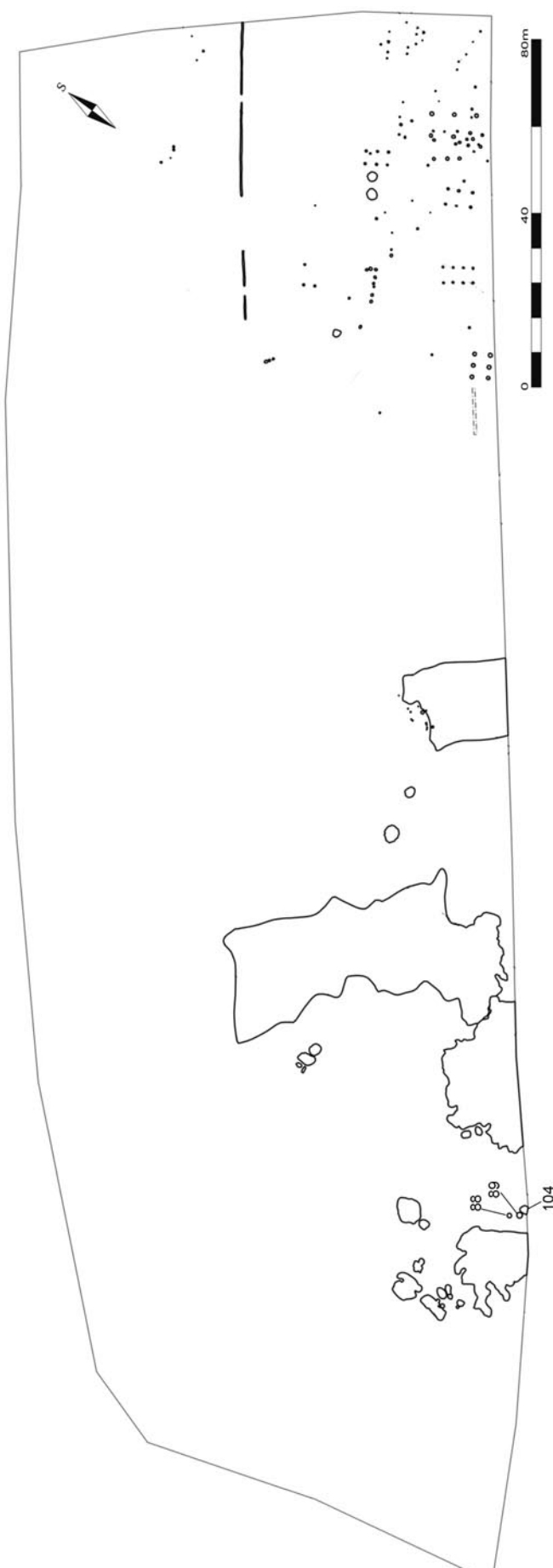
Poloha: Naleziště leží cca 0,5 km severovýchodně od Hořovic na levém břehu Červeného potoka, tj. v bezprostřední blízkosti místa výzkumu, popřípadě se s výzkumem částečně překrývá. **Okolnosti:** Sídliště s bohatými nálezy keramiky, broušené a štípané industrie o velikosti 3 ha bylo registrováno při povrchovém průzkumu D. Stolze na

Obr. 1. Kotopeky, okr. Beroun. Výřez z mapy s vyznačením místa výzkumu (šrafovaně), povrchových sběrů (šedě) a přibližné polohy zkoumaných objektů (černý bod)

¹ Souřadnice celé skryvky JTSK (souřadnice XY): 782781 1064182, 782628 1064061, 782699 1063979, 782842 1064085, 782932 1064175, 782938 1064195, 782916 1064277.

Obr. 2. Kotopeky, okr. Beroun. Plán výzkumu s očíslovanými mladobronzovými objekty

podzim r. 1992. Sběr byl v následujících letech několikrát opakován. Osídlení trvalo po celou dobu kultur s lineární i s vypíchanou keramikou. Doloženy i nálezy z časného eneolitu, mladší doby bronzové, pozdní doby halštatské a doby laténské. **Literatura:** *Prostředník – Stolz 1999, 50–51; Stolz 2003, 352.*

Kotopeky II

Poloha: Na nevýrazné ostrožně vzniklé na soutoku Červeného potoka a Tihavy pod současnou zástavbou obce Tihava. **Okolnosti:** Záchraný archeologický výzkum J. Maličkého na staveništi rodinných domků v Tihavě (k. ú. Kotopeky) v letech 1963–1964. Na ploše 96 m² prozkoumal humusovitou tmavošedou až černou kulturní vrstvu o mocnosti 40–60 cm s nálezy z doby halštatské, laténské, římské a raného středověku. Ve spodních partiích se vyskytovala málo početná keramika, štipaná a broušená industrie kultury s vypíchanou keramikou a z časného eneolitu. **Literatura:** *Maličský 1968.*

Kotopeky III

Poloha: Cca 0,5 km jižním směrem od obce na levém břehu Červeného potoka. **Okolnosti:** Počátkem 80. let objevil lokalitu sběrem P. Briháček. Ověřeno r. 1992 D. Stolzem. Na ploše několika desítek ha nepočtené nálezy keramiky kultury s lineární keramikou, doby laténské a doby římské a pravděpodobně i z dalších období pravěku. **Literatura:** *Stolz 2003, 352; Zápotocká 1982, 142.*

Kotopeky IV

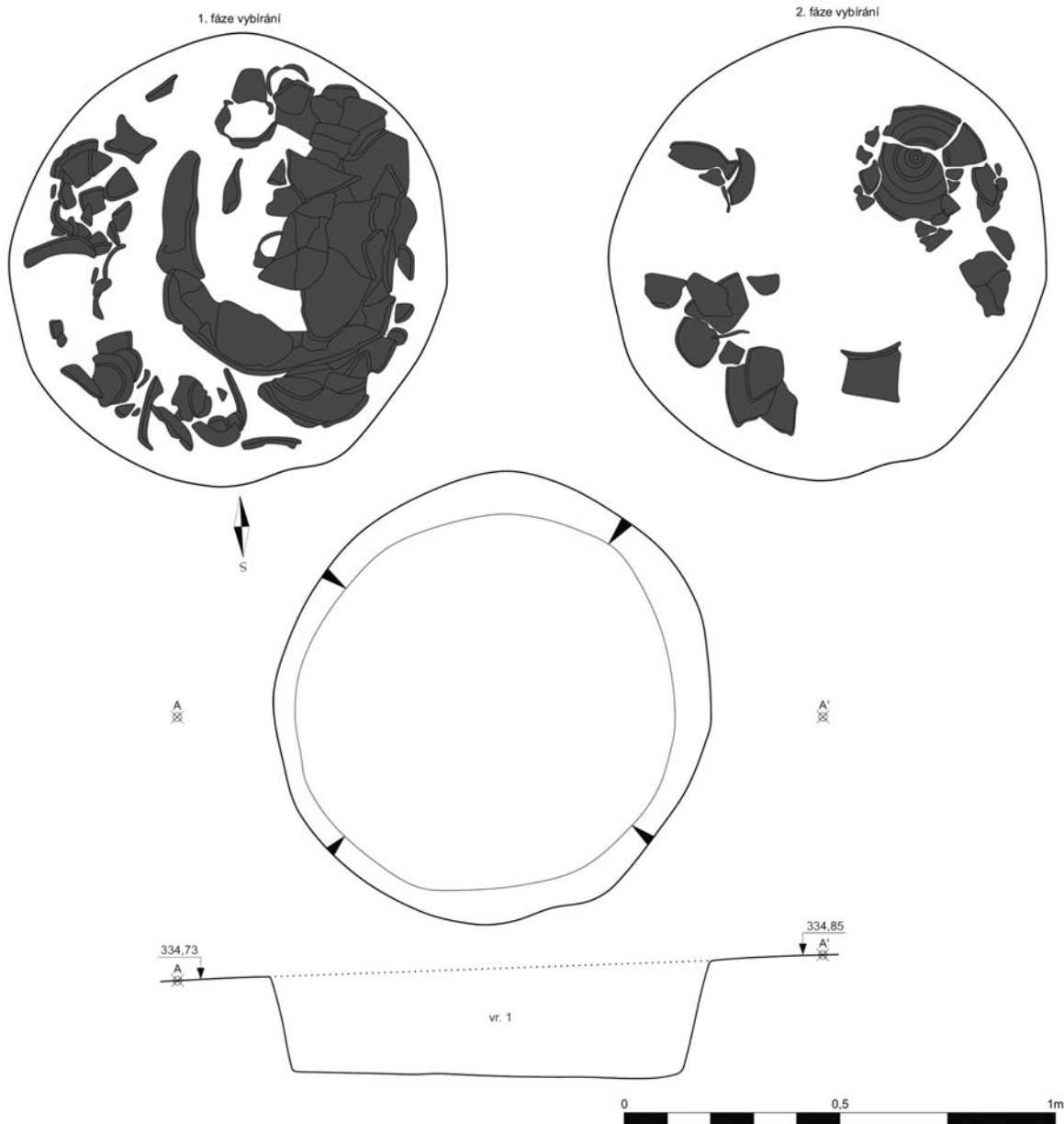
Poloha: Les Háj rozkládající se 1 km jihovýchodně od obce. **Okolnosti:** Výzkum mohylníku E. Jílkovou a J. Maličským. Mohylník má přes 25 mohyl. Celkově byly v letech 1949–1953 prozkoumány 4 mohyly česko-falcké mohylové kultury. Ve středu všech mohyl se nacházela kamenná kruhová centrální stavba s žárovým pohřbem, překrytá hliněným násypem. Pouze v mohyle č. 6 byly zjištěny dvě kamenné stavby s dvěma pohřby. Ve dvou náspech byly evidovány stopy po žárovišti (místo kremace?). Všechny pohřby měly jako milodary 2–4 keramické nádoby. Jenom ve dvou případech byly přiloženy i bronzové a jantarové přídavky. **Literatura:** *Jílková – Maličský 1954.*

Kotopeky V

Poloha: Zhruba 0,4 km západně od obce u železniční trati. **Okolnosti:** Při stavbě můstku přes železniční trať ve 20. letech 20. století náhodně objeveno sídliště z mladší doby bronzové. **Literatura:** *Maličský 1953, 18.*

Kotopeky VI

Poloha: Zahrada na severním okraji obce. **Okolnosti:** Neohlášené terénní úpravy v r. 2004 zničily sídliště pravděpodobně ze střední a z mladší doby hradištní. **Literatura:** Nepublikováno.

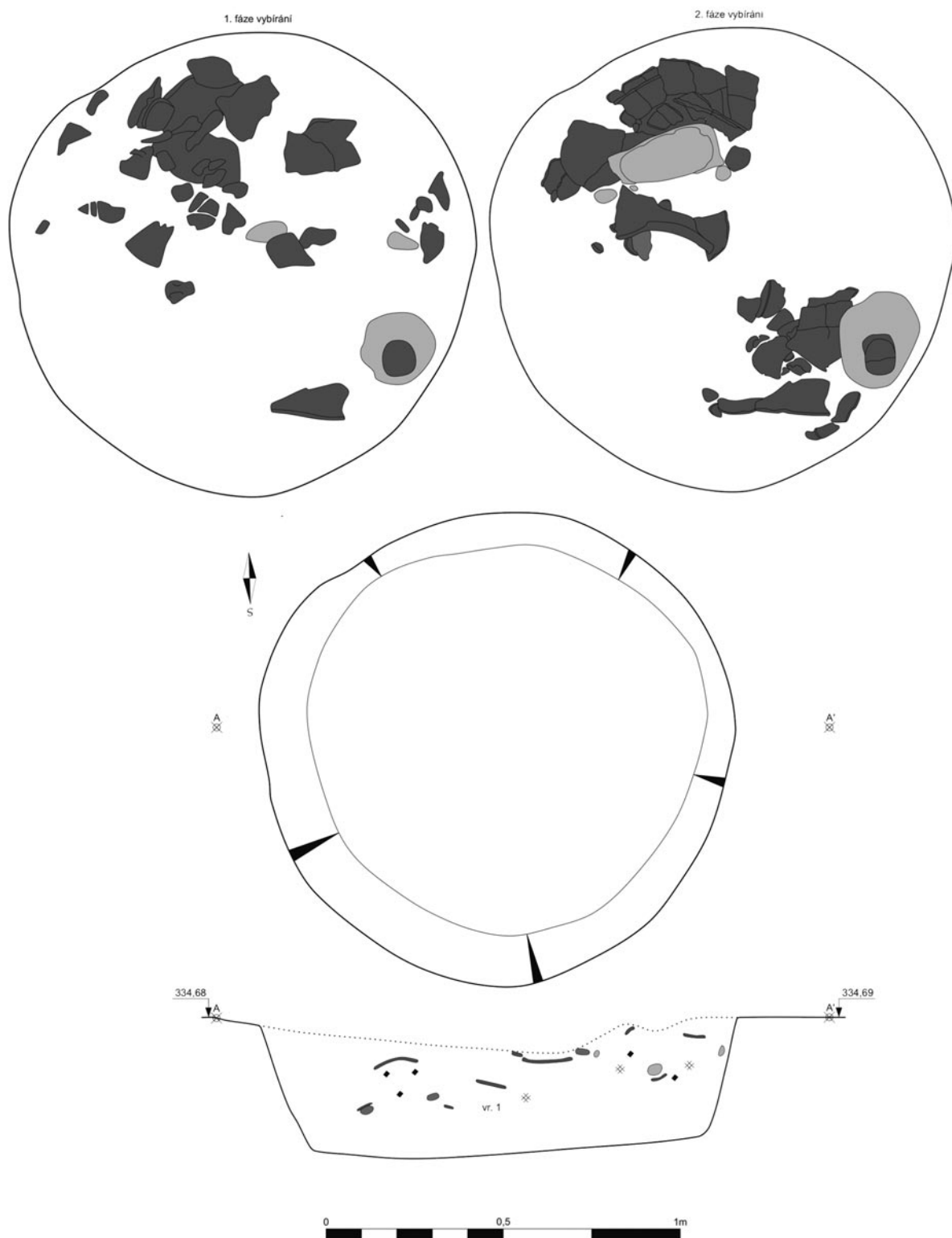
Obr. 3. Kotopeky, okr. Beroun. Půdorysy a profil objektu 88 s dvěma fázemi odkryvu keramiky

METODA A POSTUP VÝZKUMU

Práce na stavbě začaly bez ohlášení oprávněné archeologické organizaci. Rozsáhlá skrývka ornice byla odhalena během cesty k jiné kontrolované stavbě v červenci 2009.

Zhruba na 1/3 plochy v západní části stavby byla skryta ornice spolu s vrchními vrstvami podloží (cca 10–30 cm) ještě před zahájením stavby (a to i v místech tří mladobronzových objektů). Skrývka zde probíhala bagrem se zubatou lžící. Byly tak odstraněny svrchní části a možné mělké objekty (především kulové jámy). Ve zbylých 2/3 plochy se již skrývalo bagrem s hladkou lžící pod archeologickým dozorem. Z důvodu urychlení postupu prací probíhala skrývka zhruba v 20–25 m pásech SZ–JV orientace (kolmo na svah) a skrytá zemina byla umisťována na boky do provizorních deponií, které byly po prozkoumání prostoru mezi nimi odvezeny. Po skrývce ornice proběhl výzkum i těchto zbývajících míst. Byla tedy prozkoumána celá plocha budoucí velkokapacitní deponie zeminy.

Celá plocha s archeologickými objekty byla nejprve ručně začištěna. Objekty byly následně zkoumány standardními archeologickými metodami. Nejrozsáhlejší objekty (hliníky) byly odkrývány sondami v šachovnicové čtvercové síti o rozměrech čtverce 2 × 2 m, umožňující dokumentaci maximálního množství řezů. Vždy byla prozkoumána 1/2 čtverců. Objekty o rozměrech cca 1–8 m byly nejprve pro-

Obr. 4. Kotopeky, okr. Beroun. Půdorysy a profil objektu 89 s dvěma fázemi odkryvu keramiky

zkoumány z jedné poloviny nebo sondami. V případě bohatého hmotného inventáře nebo vyšší výpovědní informace byly odhaleny i zbývající části. Větší kúlové jámy byly vybírány celé. Menší kúlové jamky byly zkoumány pouze řezy. Archeologický výzkum trval od 10. 8. do 18. 11. 2009.

Terénní část výzkumu byla prováděna ve spolupráci s firmou Prospecto, v. o. s. Na výzkumu byl obvykle přítomen jeden vedoucí technik, 4 technici a okolo 20 terénních pracovníků. Zpracování terénní dokumentace bylo uskutečněno pracovníky stejné firmy.

POPIS OBJEKTŮ A NÁLEZŮ

Popis objektů knovízské kultury

Objekt 88

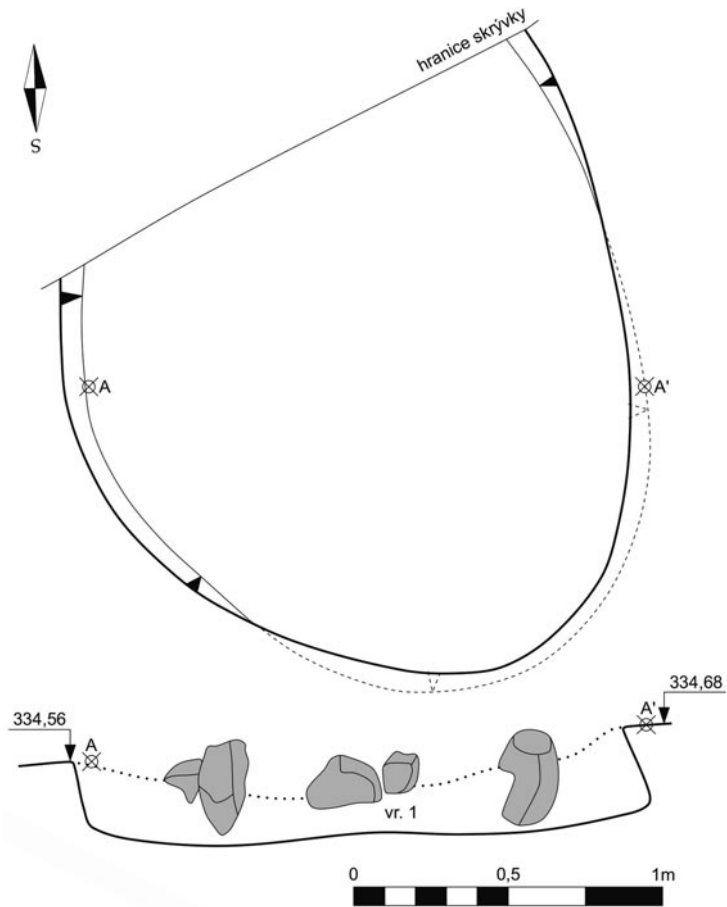
Dochování: celý. *Rozsah odkryvu:* celý. *Tvar půdorysu:* kruhový. *Stěny:* přímé, šikmé. *Zlom ode dna:* ostrý. *Dno:* ploché, rovné. *Rozměry:* 104 × 102 cm. *Max. hloubka:* 27 cm. *Vrstvy:* šedohnědá sprašovitá hlína (hojně mazanice a uhlíky). *Pozorování:* objekt byl vyplněn velkým množstvím keramiky. *Druh:* zásobní jáma. *Nálezy:* 14 rekonstruovaných nádob či jejich částí a dalších 507 ks keramiky; 77 ks mazanice. *Datace:* Kn 3 (Br D/Ha A1). *Obr. 3.*

Objekt 89

Dochování: celý. *Rozsah odkryvu:* celý. *Tvar půdorysu:* kruhový. *Stěny:* přímé, šikmé. *Zlom ode dna:* ostrý. *Dno:* lehce konkávní. *Rozměry:* 132 × 130 cm. *Max. hloubka:* 33 cm. *Vrstvy:* šedohnědá sprašovitá hlína (hojně mazanice a uhlíky). *Pozorování:* objekt byl vyplněn velkým množstvím keramiky. *Druh:* zásobní jáma. *Nálezy:* 768 ks keramiky; 759 ks mazanice a 2 ks kamenných artefaktů (mlýn a podložka). *Datace:* Kn 3 (Br D/Ha A1). *Obr. 4.*

Objekt 104

Dochování: cca 2/3 (pokračuje pod nezkoumanou plochu). *Rozsah odkryvu:* celá odkrytá část. *Tvar půdorysu:* oválný. *Stěny:* přímé, šikmé a přímé, podhloubené. *Rozměry:* 180 (odkrytá část) × 177 cm. *Max. hloubka:* 30 cm. *Vrstvy:* 1. světle šedohnědá sprašovitá hlína (velké množství kamenů do 35 cm). *Nálezy:* 66 ks keramiky a 27 ks mazanice. *Datace:* k. knovízská. *Obr. 5.*

Obr. 5. Kotopeky, okr. Beroun. Půdorys a profil objektu 104

Popis keramiky

Objekt 88

V terénu pohromadě vyzvednuté zlomky jednotlivých nádob byly při laboratorním zpracování podle možností a kompletnosti dochování částečně nebo i zcela slepeny, někdy doplněny sádrou a v optimálních případech zrekonstruovány do celých tvarů. Zároveň byly označeny čísla jako nádoba 1 až 14 (dále jen N 1 – N 14). Jedná se o formální dodatečné numerické rozlišení, v terénní dokumentaci nejsou jednotlivé keramické shluky (nádobky) očíslovány. Pro lepší orientaci a fixaci nálezových kontextů jsou u následujících popisů uváděna i čísla sáčků.

Nádoby 1-14:

N 1. Mírně oblý a lehce rozevřený koflík s odlomeným páskovým uchem, vybíhajícím nejspíše z okraje; slepeno (téměř celá nádoba); Ø okr. 10,5 cm, Ø dna 4,5 cm, v. 8 cm; č. sáčku 105 (*obr. 9:8; 13:4*).

N 2. Amfóra s nepatrně vyduťtým vyšším hrdlem, velmi mírně prohnutým okrajem, plošně šikmo kanelovanou výdutí a dvěma protilehlými páskovými oušky na rozhraní hrdla a horní části výdutě; slepeno a doplněno (rekonstruován celý tvar); Ø okr. 9,5 cm, Ø dna 7 cm, Ø výdutě 15 cm, v. 18 cm; č. sáčku 106 (*obr. 8:1; 13:8*).

N 3. Nízká talířovitá mísa s mírně vyhnutým, táhle torčovaným okrajem, zdobená zevnitř od promáčklého středu výrazného konvexního dna (omfal) koncentrickými mělkými žlábkami, na něž po obvodu radiálně nasedají svazky 3 až 5 krátkých žlábků; hladší vnitřní povrch nese stopy tuhování; částečně slepeno a doplněno (cca 2/3 nádoby); Ø okr. cca 25 cm, Ø dna cca 7 cm, v. cca 5 cm; č. sáčku 146 (*obr. 11:2*).

N 4. Horní část velké amforovité mísy s vyhnutým, šikmo přesekávaným okrajem, mírně rozevřeným hrdlem a čtyřmi protilehlými masivními uchy, vybíhajícími z okraje; silně setřelé pozůstatky svislého až mírně šikmého prstování na výdutí; částečně slepeno; Ø okraje cca 55 cm; č. sáčku 110 (*obr. 10:2*).

N 5. Malý esovitě profilovaný koflík s výrazněji vyhnutým okrajem, z něhož vybíhá páskové ouško, dno je zevnitř konvexní; slepeno a doplněno (rekonstruován celý tvar); Ø okr. 8,5 cm, Ø dna 3 cm, v. 5 cm; č. sáčku 108 (*obr. 8:8; 13:2*).

Obr. 6. Kotopeky, okr. Beroun. Detail odkryté keramiky v objektu 88

Obr. 7. Kotopeky, okr. Beroun. Detail odkryté keramiky v objektu 89

N 6. Menší koflík s nevýrazně odsazeným, lehce rozevřeným nízkým hrdlem a mírně vyhnutým okrajem, z něhož vybíhá páskové ucho připojené k horní části hladké výdutě, dno je zespodu mírně konkávní; slepeno (téměř celá nádoba); Ø okr. cca 13 cm, Ø dna 4,5 cm, v. cca 7,5 cm; č. sáčku 113 (obr. 8:5; 13:6).

N 7. Část dna a stěn nejspíše velké rozevřené mísy; slepeno (10 zl.); Ø dna cca 5 cm; č. sáčku 114 (obr. 9:9).

N 8. Část velké mísy s lehce odsazeným dnem, oblými stěnami a mírně vyhnutým okrajem; slepeno a částečně doplněno; Ø okr. cca 28 cm; č. sáčku 484 (obr. 9:11).

N 9. Menší amforovitá zásobnice s válcovitým hrdlem a vodorovně ven vytaženým okrajem; na výduti jsou patrné pozůstatky svislého prstování a dvojice protilehlých prstovaných půlobloučků; slepeno a doplněno (rekonstruován celý tvar); Ø okr. cca 19 cm, Ø dna cca 9 cm, Ø výdutě cca 26 cm, v. cca 26 cm; č. sáčku 115 (obr. 8:6; 13:9).

N 10. Hladká výduť amfory s odlomeným hrdlem a dochovaným jedním ouškem na rozhraní výdutě a spodní části mírně kónického hrdla; slepeno; Ø výdutě 16 cm, Ø dna 7 cm; č. sáčku 117 (obr. 8:2).

N 11. Větší koflík s odsazeným, lehce rozevřeným hrdlem a mírně vyhnutým okrajem, z něhož vybíhá páskové ucho připojené k dolní části hrdla, výduť je plošně zdobena velmi mělkou svislou kanelurou; na vnějším i vnitřním povrchu jsou patrné značně setřelé stopy tuhování; slepeno a doplněno (rekonstruován celý tvar); Ø okr. cca 16,5 cm, Ø dna 4 cm, v. cca 9 cm; č. sáčku 120 (obr. 8:4; 13:5).

N 12. Velký esovitě profilovaný koflík s odlomeným uchem, dno zevnitř konvexní; stěny uvnitř tuhované, vně pouze stopy tuhování; slepeno a doplněno (rekonstruován celý tvar); Ø okr. 19 cm, Ø dna 5 cm, v. 8 cm; č. sáčku 119 (obr. 9:2; 13:7).

N 13. Oblý, lehce rozevřený koflík s páskovým uchem vybíhajícím z okraje, po jehož obou stranách je okraj lalokovitě vytažen, mírné lalokovité vytažení okraje je patrné i naproti uchu; slepeno a doplněno (rekonstruován celý tvar); Ø okr. cca 11 cm, Ø dna 4,5 cm, v. 7 cm; č. sáčku 147 (obr. 8:3; 13:3).

N 14. Malý esovitě profilovaný koflík s mírně vyhnutým okrajem, z něhož vybíhá páskové ouško, dno je zevnitř lehce konvexní; slepeno a doplněno (rekonstruován celý tvar); Ø okr. 8,5 cm, Ø dna 3 cm, v. 5 cm; č. sáčku 148 (obr. 8:7; 13:1).

Další keramika:

1 zl. výdutě oboustranně tuhovaného tenkostěnného koflíku, zdobeného velmi úzkou horizontální a vertikální kanelací, pozůstatek kořenu ucha (obr. 9:3), 8 zl. stěn nádob; č. sáčku 171, původně 105 – nepatří k N 1.

1 zl. mírně prohnutého oboustranně tuhovaného okraje a 7 zl. stěn, patrně okřínu; nepatří k N 3.

3 části den silnostěnných nádob (zásobnic), 49 silnostěnných zl. stěn nádob (zásobnic), částečně prstovaných; něco zřejmě patří k N 4.

1 zl. patrně amforovitě zásobnice s mírně rozevřeným hrdlem a vyhnutým okrajem (obr. 9:10), 4 zl. stěn nádob; č. sáčku 111, původně 110 – nepatří k N 4.

1 zl. stěny nádobky se stopami úzkých svislých a šikmých žlábků na výduti, 11 zl. stěn nádob; č. sáčku 171, původně 113 – nepatří k N 6.

6 zl. stěn nádob, 1 zl. ucha; č. sáčku 116, původně 115 – nepatří k N 9.

7 zl. stěn nádob; č. sáčku 171, původně 119 – nepatří k N 12.

Část esovitě profilovaného, zevnitř tuhovaného koflíku s odlomeným uchem vybíhajícím z okraje; 7 zl., většinou slepených; č. sáčku 479 (obr. 9:7).

Část oboustranně tuhované misky s oblými stěnami; částečně slepeno (13 zl.); Ø okr. cca 18 cm; č. sáčků 105 a 481 (obr. 9:1).

Část talířovité misky s tordovaným okrajem, zdobené zevnitř svazky obloukovitých úzkých mělkých žlábků, které vybíhají z okraje; povrch je zevnitř hladký tuhovaný, vně hrubší neupravený; slepeno (5 zl.); č. sáčku 482 (obr. 11:3).

Část vejčité zásobnice s prohnutým hrdlem a svisle prstovaným povrchem; č. sáčků 118 a 480 (obr. 11:1).

Část lehce esovitě profilovaného koflíku/misky; částečně slepeno (22 zl.); č. sáčku 478.

23 zl. stěn okřínu s oblým lomem a prohnutým hrdlem; č. sáčků 107 a 118 (obr. 10:1).

Větší část dna, 2 zl. stěn a střechovitě hraněné ucho koflíku s nepatrnými stopami tuhování; č. sáčku 116.

6 zl. šikmo nehtovaného vyhnutého okraje zásobnice, 2 zl. dna svisle prstované zásobnice, 12 zl. stěn nádob; č. sáčku 111.

5 zl. dna velké svisle prstované zásobnice; č. sáčku 112.

2 zl. oboustranně tuhovaných esovitých koflíků, 2 zl. oboustranně tuhovaných okrajů, 1 zl. okraje, 1 zl. dna, 1 zl. dna s důlkem zespod, 83 zl. stěn nádob; č. sáčku 132.

1 zl. mírně vyhnutého okraje koflíku/misky, 1 silnostěnný zl. dna zásobnice, 3 zl. stěn nádob; č. sáčku 150.

1 zl. dna, 8 zl. stěn nádob; č. sáčku 151.

3 zl. okrajů (1 tenkostěnný, oboustranně tuhovaný), 2 slepené zl. vně tuhovaného páskového ucha, silně omletá část stěny koflíku/amforky, zdobená úzkými horizontálními a obloukovitými žlábků na výduti (obr. 9:5), 1 zl. výdutě oboustranně tuhovaného tenkostěnného koflíku, zdobeného velmi úzkou horizontální a vertikální kanelací (obr. 9:4), 46 zl. stěn nádob; č. sáčku 171.

14 silnostěnných zl. s prstovaným povrchem; č. sáčku 480.

2 zl. okraje a 10 zl. stěn vně tuhovaného koflíku/misky; č. sáčku 483.

1 zl. šikmo přesekávaného okraje zásobnice, 1 zl. patrně tordovaného tuhovaného okraje, 38 zl. stěn nádob; č. sáčku 13.

5 zl. tenkostěnných okrajů, 1 zl. hrnce (květináče) s páskovým uchem vybíhajícím z okraje (obr. 9:6), 1 zl. nepravidelně rýhované stěny nádoby, 4 zl. den, 74 zl. stěn nádob; č. sáčku 11 (povrch).

Objekt 89

Část amforovitě zásobnice s vodorovně ven vytaženým nehtovaným okrajem, mírně nálevkovitě rozevřeným hrdlem a promačkávanou lištou na jeho přechodu k výduti; částečně slepeno (15 zl.); č. sáčku 247 (obr. 12:1).

Část okraje okřínou se stopami oboustranného tuhování (*obr. 12:13*), část amforovité zásobnice s nehtovaným, vodorovně ven vyhnutým okrajem a velmi mírně rozevřeným až válcovitým hrdlem (*obr. 12:3*), 2 zl. okrajů, 1 zl. zásobnice s promačkávanou lištou na rozhraní svisle prstované výdutě a hrdla, 3 části dna zásobnice/hrnce, 9 zl. stěn nádob; č. sáčku 248.

Část koflíku s prohnutým hrdlem odsazeným od velmi mělce šikmo žlábkované výdutě a páskovým uchem vybíhajícím z okraje (16 zl.); č. sáčku 485 (*obr. 12:5*).

Část hluboké mísy s tordovaným okrajem, hladkým vnitřním povrchem se stopami tuhování a hrubším, neupraveným vnějším povrchem; částečně slepeno (17 zl.); č. sáčku 486 (*obr. 12:18*).

Část svisle prstované vejčité zásobnice s vyhnutým okrajem a prohnutým hrdlem, přecházejícím plynule do těla (49 zl.); č. sáčku 487 (*obr. 12:2*).

1 zl. okraje oblého koflíku/misky, 1 zl. dna zásobnice, 14 zl. stěn nádob; č. sáčku 3.

1 zl. vyhnutého nehtovaného okraje zásobnice, 1 zl. vyhnutého promačkávaného okraje zásobnice, 2 zl. vyhnutých okrajů zásobnic, 2 zl. vyhnutých okrajů hrnců/vejčitých zásobnic?, 4 zl. okrajů oblých koflíků/misek (*obr. 12:12*), 1 zl. okraje rozevřeného koflíku/misky (*obr. 12:8*), 1 zl. tordovaného okraje mísky s velmi malým ouškem na stěně pod okrajem (*obr. 12:19*), 1 zl. stěny zásobnice s vodorovnou promačkávanou lištou, 4 zl. dna zásobnic, 1 zl. dna, 74 zl. stěn nádob; č. sáčku 12.

1 zl. vyhnutého důlkovaného okraje zásobnice, 1 zl. okraje rozevřeného koflíku/misky, 1 zl. okraje oblého koflíku/misky, 13 zl. stěn nádob; č. sáčku 14.

2 zl. důlkovaných okrajů zásobnic, 1 zl. promačkávaného okraje zásobnice, 1 zl. tordovaného okraje rozevřené mísy se stopami tuhování (*obr. 12:17*), 1 zl. oblého okraje koflíku/misky (*obr. 12:11*), 1 zl. lehce prohnutého okraje koflíku (*obr. 12:10*), 1 zl. vyhnutého okraje se stopami tuhování, 3 zl. tenkostěnných okrajů koflíků/misek, 3 zl. stěn zásobnic s vodorovnými promačkávanými lištami, 1 zl. páskového ucha, 1 zl. masivního dna zásobnice, 90 zl. stěn nádob; č. sáčku 101.

1 zl. důlkovaného okraje zásobnice, 1 zl. nehtovaného okraje zásobnice, 1 zl. okraje zásobnice, 1 zl. okraje, 1 zl. esovitě profilovaného okraje koflíku/misky (*obr. 12:9*), 1 ouško z rozhraní hrdla a výdutě amfory (*obr. 12:14*), 1 zl. dna, 103 zl. stěn nádob; č. sáčku 102.

1 zl. hrnce s širokým páskovým uchem vybíhajícím z okraje (*obr. 12:4*), 3 zl. šikmo přesekávaných okrajů zásobnic, 1 zl. promačkávaného okraje zásobnice, 3 zl. mírně esovitě profilovaných okrajů koflíků/misek, 1 zl. oblého koflíku/misky, 1 zl. silně omlétoho okraje, 1 zl. stěny zásobnice s vodorovnou promačkávanou lištou, 1 zl. dna, 61 zl. stěn nádob; č. sáčku 152.

2 zl. vyhnutých důlkovaných okrajů zásobnic, 1 zl. šikmo přesekávaného vyhnutého okraje zásobnice, 1 zl. okraje oblé mísy (*obr. 12:7*), 1 zl. oblé mísy s tordovaným okrajem (*obr. 12:16*), 1 zl. výdutě amfory zdobené širokou, mělkou šikmou kanelurou (*obr. 12:6*), část dna nádoby, 62 zl. stěn nádob; č. sáčku 172.

12 zl. stěn nádob; č. sáčku 234.

1 zl. stěny zásobnice s vodorovnou promačkávanou lištou; č. sáčku 235.

2 zl. velmi lehce esovitě profilovaných okrajů koflíků/misek, 1 zl. mírně prohnutého okraje koflíku/misky, 3 zl. oblých okrajů koflíků/misek, 1 zl. tordovaného okraje mísky, 1 zl. okraje, 1 zl. páskového ucha koflíku, 1 zl. promačkávané lišty, 81 zl. stěn nádob; č. sáčku 243.

2 zl. vodorovně ven vyhnutých nehtovaných okrajů zásobnic, 1 zl. dna; č. sáčku 244.

1 zl. vyhnutého důlkovaného okraje zásobnice, 1 zl. vyhnutého okraje zásobnice, 1 zl. vyhnutého fasetovaného okraje zásobnice, vně svisle prstovaného a zevnitř tuhovaného, 1 zl. okraje oblého koflíku/misky, 1 zl. oboustranně tuhovaného okraje, 1 zl. tordovaného okraje mísky s malým ouškem na stěně pod okrajem (*obr. 12:15*), 3 zl. stěn zásobnic s vodorovnými promačkávanými lištami, 32 zl. stěn nádob; č. sáčku 245.

1 zl. stěny nádoby; č. sáčku 246.

1 zl. silně omlétoho, patrně promačkávaného okraje zásobnice, 1 zl. dna, 23 zl. stěn nádob; č. sáčku 249.

Sběr z plochy (asi obj. 88+89)

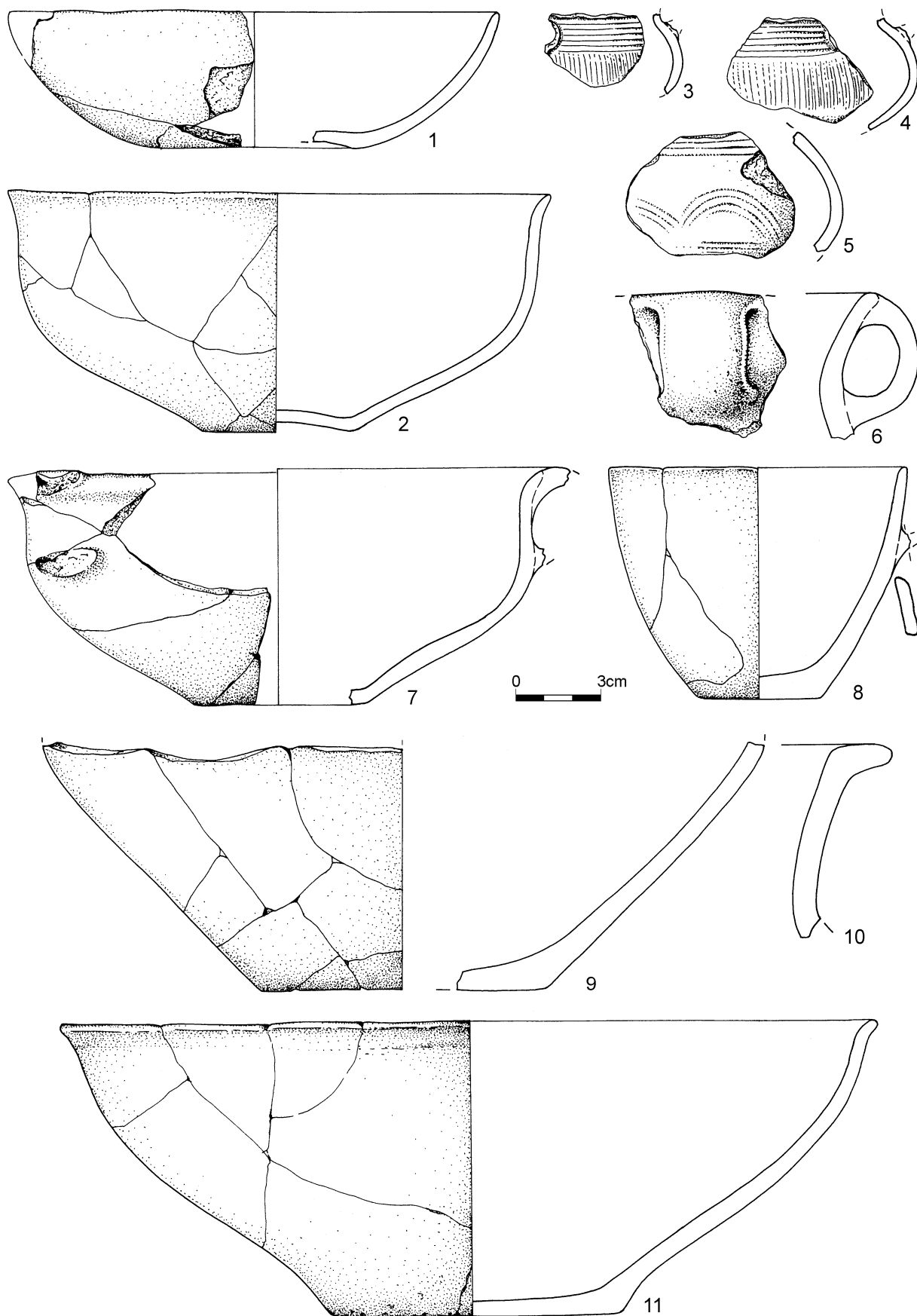
2 zl. okrajů zásobnic (1 zl. vně tuhovaný, 1 zl. zevnitř mírně konkávní), tuhované dno, 1 zl. dna, 39 zl. stěn nádob.

Objekt 104

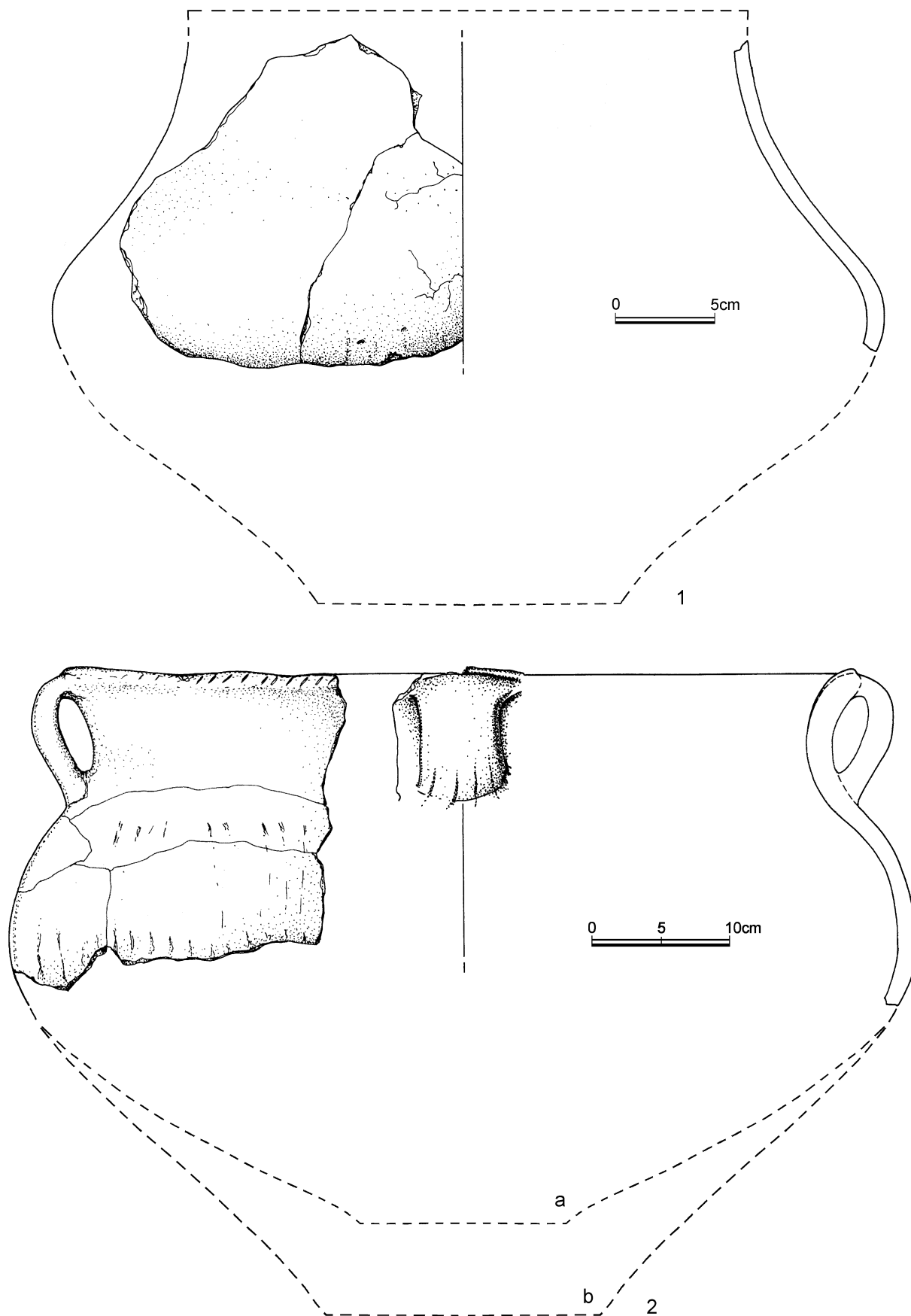
2 zl. vyhnutých okrajů, 1 zl. mírně vyhnutého šikmo nehtovaného okraje, 1 zl. dna, 62 zl. stěn nádob.

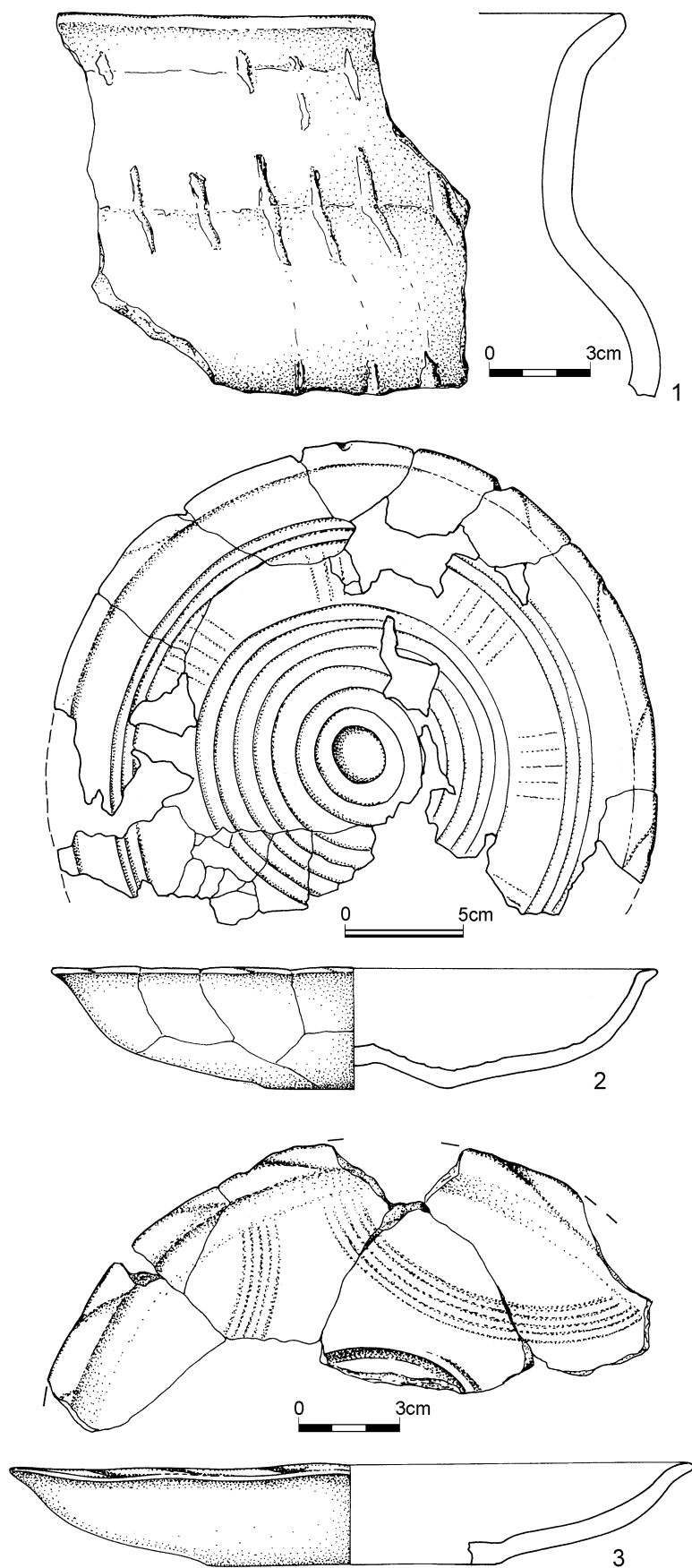
Obr. 8. Kotopeky, okr. Beroun. Keramika z objektu 88

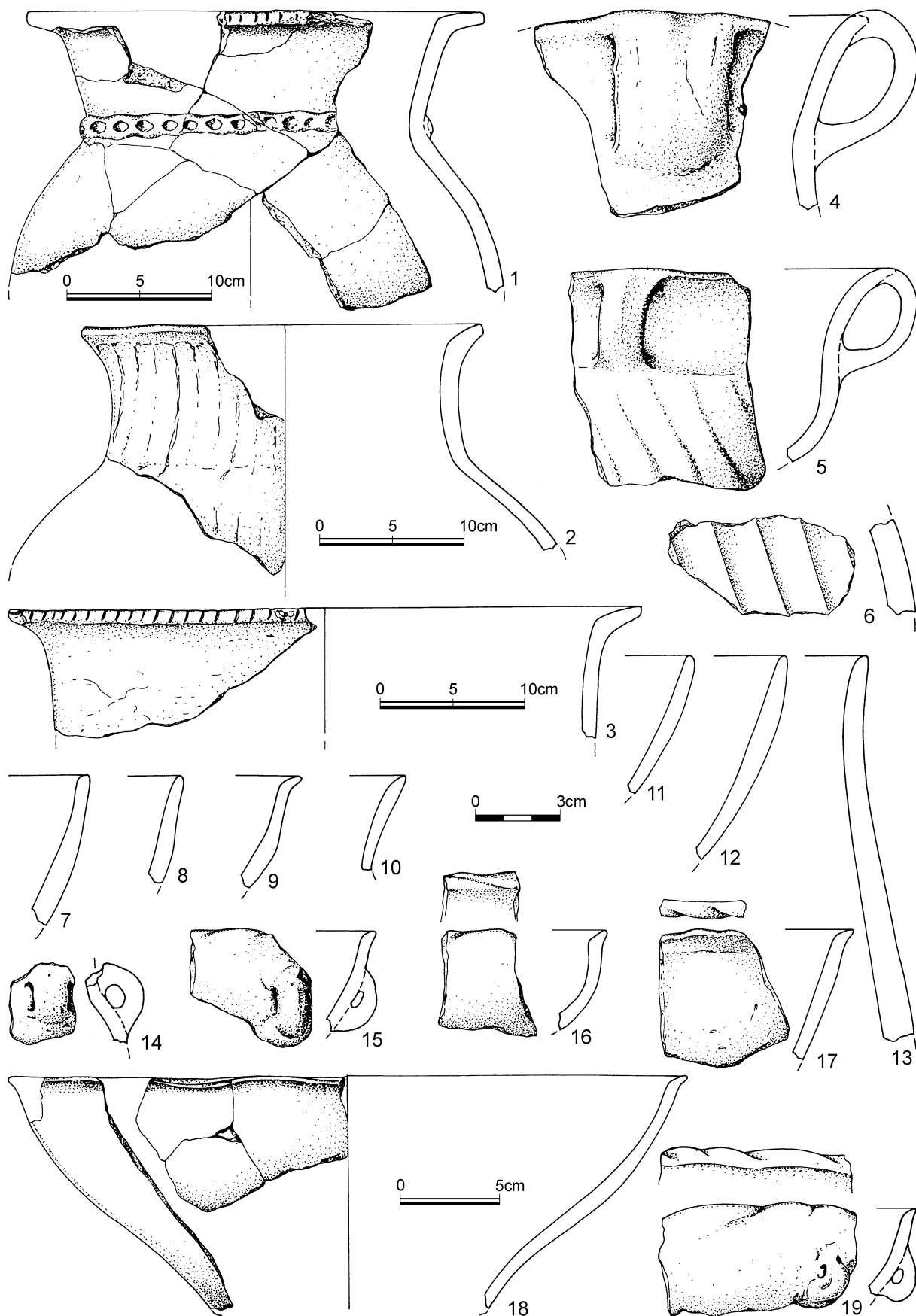
Obr. 9. Kotopeky, okr. Beroun. Keramika z objektu 88

Obr. 10. Kotopeky, okr. Beroun. Keramika z objektu 88

Obr. 11. Kotopeky, okr. Beroun. Keramika z objektu 88

Obr. 12. Kotopeky, okr. Beroun. Keramika z objektu 89. Obr. 8–12 kresba I. Vajglová

Obr. 13. Kotopeky, okr. Beroun. Výběr keramiky z objektu 88. Různá měřítka. Foto V. Mikešová

Popis mazanice

Pokud není uvedeno u kusů bez otisků nebo s vyhlazenou jednou stěnou, odkud pocházejí, tak to nelze určit. Všechny zlomky s otisky konstrukčních prvků mají samozřejmě svůj původ z konstrukce, ale z úsporných důvodů to u nich nepopisujeme.

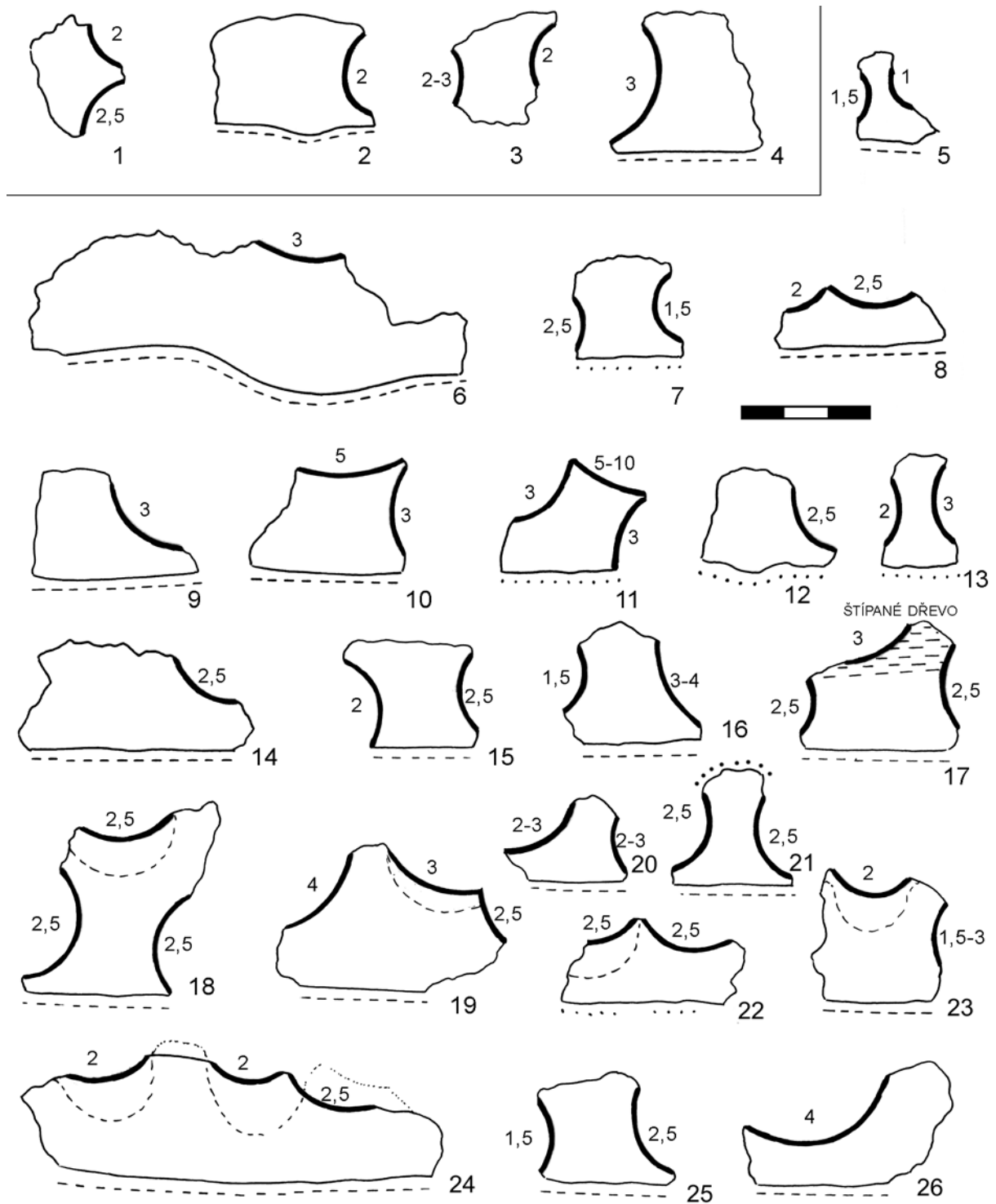
Objekt 88

- 34 ks bez otisků a úpravy povrchu; velikost: 25 ks 0–3 cm, 9 ks 3–6 cm; org. př. (ze stavební konstrukce); č. sáčku 18, 20, 140
- 9 ks tenké, ploché omazávky se střídáním mazanícových a bílých vrstviček (max. síla 1 cm); velikost: 5 ks 0–3 cm, 4 ks 3–6 cm; č. sáčku 20, 140
- 7 ks tenké, ploché omazávky (max. síla 0,8 cm); velikost: 3 ks 0–3 cm, 4 ks 3–6 cm; org. př. (ze stavební konstrukce); č. sáčku 140
- 5 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou; velikost: 4 ks 3–6 cm, 1 ks 6–9 cm; org. př. (ze stavební konstrukce); č. sáčku 140
- 3 ks s jemně vyhlazenou jednou stěnou; velikost: 1 ks 0–3 cm, 1 ks 3–6 cm, 1 ks 6–9 cm; org. př. (ze stavební konstrukce); č. sáčku 140
- 4 ks s otiskem prutu (pr. 1× 2 cm, 2× 2,5 cm, 1× 1,5–2,5 cm); velikost: 0–3 cm; org. př.; č. sáčku 140
- 1 ks s otiskem dvou souběžných prutů o pr. 2 a 2,5 cm, které jsou ukloněny mírně šikmo; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 20 (obr. 14:1)
- 1 ks s otiskem dvou rovnoběžných prutů o pr. 2 a 2–3 cm; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 140
- 1 ks s otiskem dvou souběžných prutů (pr. 2,5 cm a neurčen), které jsou ukloněny mírně šikmo, a protilehlé stěny; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 140
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a otiskem prutu (pr. 2 cm) na boku; velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 140 (obr. 14:2)
- 1 ks s vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým otiskem prutu (pr. 2,5–3 cm); velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 140
- 1 ks s vyhlazenou jednou stěnou a otiskem prutu o pr. 2,5 cm; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 140
- 1 ks s otiskem dvou rovnoběžných prutů o pr. 2 a 2–3 cm, které jsou od sebe vzdáleny 1,7 cm; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 140 (obr. 14:3)
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a otiskem tyče (pr. 3 cm) na boku; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 140 (obr. 14:4)
- 1 ks s vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým otiskem tyče o pr. 4 cm; velikost: 0–3 cm; org. př.; č. sáčku 140
- 1 ks s otiskem tyče o pr. 3–4 cm; velikost: 0–3 cm; org. př.; č. sáčku 140
- 1 ks s otiskem kuláče o pr. 5–6 cm; velikost: 0–3 cm; org. př.; č. sáčku 140
- 1 ks výplň trojúhelníkovitého průřezu mezi prutem (pr. 2–3 cm) a tyčí (pr. 3–4 cm); velikost: 0–3 cm; org. př.; č. sáčku 140
- 1 ks výplň trojúhelníkovitého průřezu mezi tyčí (pr. 3–5 cm) a neurčeným otiskem; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 140
- 1 ks výplň trojúhelníkovitého průřezu mezi prutem (pr. 2 cm) a kuláčem (pr. přes 5 cm); org. př.; č. sáčku 140
- 1 ks s otiskem třech sousedících prvků (kulatina o pr. 6 cm, prut o pr. 2,5 cm a neurčený prvek), které jsou ale ukloněny šikmo k sobě; velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 140

Objekt 89

- 219 ks s vyhlazenou jednou stěnou (max. síla 2,5 cm, většinou síla do 0,8 cm); velikost: 106 ks 0–3 cm, 112 ks 3–6 cm, 1 ks 6–9 cm; bez org. př., často malé množství písku (ze dna pece/ohniště); č. sáčku 15, 16, 21, 103, 158, 173, 250, 251, 252, 253 a 254
- 27 ks bez otisků a úpravy povrchu; velikost: 24 ks 0–3 cm, 2 ks 3–6 cm a 1 ks 6–9 cm; bez org. př., někdy malé množství písku (ze dna pece/ohniště); č. sáčku 103, 173, 250 a 254
- 6 ks bez otisků a úpravy povrchu; velikost: 3 ks 0–3 cm, 3 ks 3–6 cm; bez nebo slabá org. př., malé množství písku; č. sáčku 16 a 158
- 334 ks bez otisků a úpravy povrchu; velikost: 184 ks 0–3 cm, 145 ks 3–6 cm, 5 ks 6–9 cm; org. př. (ze stavební konstrukce); č. sáčku 15, 16, 21, 103, 158, 173, 250, 251, 252 a 254
- 46 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou (někdy není vyloučen i otisk kuláče velkého průměru); velikost: 11 ks 0–3 cm, 34 ks 3–6 cm, 1 ks 6–9 cm; org. př. (ze stavební konstrukce); č. sáčku 103, 158, 173, 250, 251 a 254
- 7 ks s jemně vyhlazenou jednou stěnou; velikost: 2 ks 0–3 cm, 5 ks 3–6 cm; org. př. (ze stavební konstrukce); č. sáčku 158 a 250
- 14 ks s nahozenou jednou stěnou; velikost: 10 ks 0–3 cm, 4 ks 3–6 cm; org. př. (ze stavební konstrukce); č. sáčku 16, 103, 158 a 173
- 1 ks s nahozenou jednou stěnou o max. síle 7 cm; org. př.; č. sáčku 250
- 9 ks tenké, ploché omazávky se střídáním mazanícových a bílých vrstviček; velikost: 6 ks 0–3 cm, 3 ks 3–6 cm; č. sáčku 16, 173 a 250
- 21 ks s otiskem prutu (7× pr. 1,5 cm, 8× pr. 2 cm, 5× pr. 2,5 cm, 1× pr. 2–3 cm); velikost: 6 ks 0–3 cm, 15 ks 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 15, 16, 103, 158, 173, 250, 251, 252 a 254
- 2 ks s nezřetelným otiskem prutu; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 173

- 1 ks s nezřetelným otiskem prutu o pr. 1,5 cm; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 250
- 1 ks s otisky dvou souběžných prutů (pr. 2 cm a 2,5 cm), které jsou k sobě šikmo ukloněné (nejmenší vzdálenost mezi nimi je 0,4 cm); velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 250
- 1 ks s otiskem dvou rovnoběžných a přiléhajících prutů o pr. 1,5; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 103
- 2 ks s vyhlazenou jednou stěnou a otiskem prutu na boku; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 21 a 254
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým otiskem prutu o pr. 2,5 cm; velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 21 (*obr. 14:14*)
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým otiskem dvou rovnoběžných prutů o pr. 2 cm a 2,5 cm; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 254 (*obr. 14:8*)
- 1 ks s nahozenou jednou stěnou a otiskem prutu (pr. 2,5 cm) na boku; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 254 (*obr. 14:12*)
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým otiskem prutu o pr. 2 cm (síla stěny mezi prutem a povrchem je 0,7 cm); velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 173
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým otiskem prutu o pr. 1,5 cm (síla stěny mezi prutem a povrchem je 0,3 cm); velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 250
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým otiskem prutu o pr. 2,5 cm (síla stěny mezi prutem a povrchem je 0,7 cm); velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 158
- 1 ks s nahozenou jednou stěnou a otiskem prutu (pr. 1,5 cm) na protilehlé straně (síla mezi stěnou a prutem je 0,7 cm); velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 103
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým otiskem prutu o pr. 1,5 cm (vzdálenost mezi nimi je 1,8 cm); velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 103
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým otiskem prutu o pr. 1,5 cm (vzdálenost mezi nimi je 1,2 cm); velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 103
- 1 ks s nahozenou jednou stěnou a otiskem prutu (pr. 2,5 cm) na boku; velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 103
- 1 ks výplně mezi dvěma pruty o pr. 1 cm a 1,5 cm s vyhlazenou jednou stěnou; velikost: 0–3 cm; org. př.; č. sáčku 173 (*obr. 14:5*)
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlými otisky tří souběžných prutů (pr. 2 × 2 cm a 1 × 2,5 cm), které jsou ukloněny mírně šikmo; velikost: 9–12 cm; org. př.; č. sáčku 250 (*obr. 14:24*)
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a dvěma otisky prutů (pr. 2 × 2,5 cm) na boku a jeden zezadu (pr. 2,5 cm); velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 250 (*obr. 14:18*)
- 1 ks s nahozenou jednou stěnou a otisky dvou prutů (pr. 1,5 cm a 2,5 cm) na obou bocích; velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 173 (*obr. 14:7*)
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlými otisky rovnoběžného prutu (pr. 2 cm) a tyče či prutu; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 250
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a otisky dvou rovnoběžných prutů (pr. 2 cm a 2,5 cm) na obou bocích; velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 250 (*obr. 14:15*)
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a otiskem prutů na obou bocích (pr. 1,5 cm a 2,5 cm); velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 103 (*obr. 14:25*)
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a otisky dvou prutů (oba pr. 2,5 cm) na obou bocích; velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 103 (*obr. 14:21*)
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou s otiskem dvou souběžných prutů (pr. 2 cm a 1,5–3 cm) na boku a zezadu, které jsou k sobě ukloněny mírně šikmo; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 103 (*obr. 14:23*)
- 1 ks s nahozenou jednou stěnou a otiskem dvou prutů (oba pr. 2,5 cm) na protilehlé straně; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 103 (*obr. 14:22*)
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a nezřetelným otiskem prutu/tyče na boku; velikost: 9–12 cm; org. př.; č. sáčku 103
- 1 ks s nezřetelným otiskem prutu či tyče; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 16
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým nejasným otiskem prutu či tyče; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 254
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a k ní šikmým otiskem prutu či tyče; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 158
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a otiskem rovnoběžných prutů/tyčí na protilehlé straně a na boku (pr. 2–3 cm); velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 103 (*obr. 14:20*)
- 1 ks s nezřetelným otiskem tyče či prutu; velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 103
- 7 ks s otiskem tyče (6 × pr. 3 cm a 1 × pr. 3–5 cm); velikost: 3 ks 0–3 cm, 3 ks 3–6 cm, 1 ks 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 16, 103, 158 a 254
- 1 ks s nezřetelným otiskem tyče o pr. 3 cm; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 254
- 1 ks s nezřetelným otiskem tyče; velikost: 0–3 cm; org. př.; č. sáčku 250
- 2 ks výplně trojúhelníkovitého průřezu asi mezi dvěma tyčemi či kulatinami; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 254
- 1 ks výplně nezřetelného trojúhelníkovitého průřezu asi mezi dvěma tyčemi; velikost: 0–3 cm; org. př.; č. sáčku 254
- 1 ks s hrubě a nerovně vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým otiskem tyče o pr. 3 cm; velikost: 9–12 cm; org. př.; č. sáčku 21 (*obr. 14:6*)
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým otiskem tyče o pr. 3 cm; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 250
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a otiskem tyče (pr. 3 cm) na boku; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 158 (*obr. 14:9*)

Obr. 14. Kotopeky, okr. Beroun. Výběr mazanice s otisky konstrukčních prvků z objektu 88 (1–4) a 89 (5–24).
 Vysvětlivky: čárkované profil mazanice na jejím protilehlém konci; čárkované šrafování – otisk konstrukčního prvku;
 úprava povrchu: čárkování – hrubě vyhlazen, tečkování – jen nahozený a lehce zahlazený nebo neupravený povrch
 mezi konstrukčními prvky

- 1 ks výplně trojúhelníkovitého průřezu asi mezi dvěma tyčemi a s hrubě vyhlazenou třetí stranou; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 16
- 1 ks s otiskem kuláče o pr. 10–12 cm; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 21
- 1 ks omazávky kuláče o pr. 6–10 cm; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 254
- 1 ks s otiskem kuláče o pr. 5 cm; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 173
- 1 ks s nezřetelným otiskem kuláče většího průměru; velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 158

- 1 ks s nezřetelným otiskem kuláče (pr. okolo 10 cm); velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 173
- 1 ks s nezřetelným otiskem kuláče (malý pr.); velikost: 3–6 cm; málo org. př.; č. sáčku 250
- 1 ks s otiskem kuláče o pr. 6 cm; velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 250
- 1 ks s otiskem kuláče o pr. 5–6 cm; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 103
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlým otiskem kuláče o pr. 4 cm; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 103 (*obr. 14:26*)
- 1 ks s nezřetelným otiskem púlené tyče?; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 173
- 1 ks s nezřetelným otiskem štípaného dřeva; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 173
- 1 ks s otiskem ostré hrany štípaného dřeva; velikost: 3–6 cm; málo org. př.; č. sáčku 250
- 1 ks s otiskem ostré hrany štípaného dřeva; velikost: 0–3 cm; org. př.; č. sáčku 103
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a asi otiskem štípaného dřeva z druhé strany; org. př.; č. sáčku 250
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou, protilehlým otiskem kuláče o pr. 5 cm a otiskem tyče (pr. 3 cm) na boku; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 158 (*obr. 14:10*)
- 1 ks s nahozenou jednou stěnou a otiskem dvou tyčí (pr. 3 cm) a kuláčem (pr. přes 5 cm); velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 173 (*obr. 14:11*)
- 1 ks s dvěma přiléhajícími a rovnoběžnými otisky tyče (pr. 2,5 cm) a kuláče (pr. 4–5 cm); velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 250
- 1 ks výplně mezi dvěma rovnoběžnými otisky prutu (pr. 2,5 cm) a tyče (pr. 3 cm); velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 254
- 1 ks s otiskem kuláče (pr. 8–10 cm) a pěti různě směřujícími otisky slámy či tenkých prutů; velikost: 12–15 cm; org. př.; č. sáčku 251
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a otiskem prutu či slámy o pr. 0,5 cm (síla stěny mezi prutem a povrchem je 0,7 cm); velikost: 0–3 cm; org. př.; č. sáčku 173
- 1 ks výplně trojúhelníkovitého průřezu mezi prutem (pr. 2,5 cm) a nejasným prvkem s vyhlazenou třetí stranou; velikost: 0–3 cm; org. př.; č. sáčku 173
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a protilehlými otisky kuláče (pr. 4 cm), tyče (pr. 3 cm) a prutu (pr. 2,5 cm), které jsou ukloněny mírně šikmo; velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 250 (*obr. 14:19*)
- 1 ks s otiskem tyče o pr. 3 cm a kolmo na něj otiskem štípaného dřeva; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 103
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a otiskem prutu (pr. 1,5 cm) a tyče na obou bocích; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 103 (*obr. 14:16*)
- 1 ks s hrubě vyhlazenou jednou stěnou a otiskem dvou prutů (oba pr. 2,5 cm) na bocích a tyče na protilehlé straně (pr. 3 cm) a kolmým štípaným dřevem; velikost: 6–9 cm; org. př.; č. sáčku 103 (*obr. 14:17*)
- 1 ks s nahozenou jednou stěnou a otisky prutů (pr. 2 cm) a tyče (pr. 3 cm) na obou bocích; velikost: 3–6 cm; org. př.; č. sáčku 173 (*obr. 14:13*)

Objekt 104

- 19 ks s vyhlazenou jednou stěnou; velikost: 13 ks 0–3 cm, 5 ks 3–6 cm, 1 ks 6–9 cm; bez org. př., často malé množství písku (ze dna pece/ohniště); č. sáčku 78 a 341
- 6 ks bez otisků a úpravy povrchu; velikost: 0–3 cm; bez org. př., někdy malé množství písku (ze dna pece/ohniště); č. sáčku 341
- 1 ks hrudky s důlkem (otisk palce?); velikost: 3–6 cm; bez org. př., malé množství písku; č. sáčku 78
- 1 ks bez otisků a úpravy povrchu; velikost: 0–3 cm; org. př. (ze stavební konstrukce); č. sáčku 78

Rozbor mazanice

Naprostá většina mazanice pochází z objektu 89 (759 ks). V objektu 88 bylo celkem 77 ks mazanice a v objektu 104 dohromady 27 ks mazanice.

Mazanici lze rozdělit na dva základní typy podle jejího původního umístění – ze staveb nebo z výmazu den pecí/ohnišť. V našem souboru jednoznačně převažují fragmenty mazanice z konstrukcí staveb (585 ks) nad zlomky z den pecí/ohnišť (271 ks). Pouze 7 zlomků se nepodařilo přesněji zařadit. Mazanice z ploten z pecí/ohnišť je ve větším množství zastoupena pouze u obj. 89. V blízkosti tohoto objektu se tedy rozkládala pec či ohniště.

Mazanici z konstrukcí staveb s organickou příměsí náleží 585 kusů. Téměř celý soubor (až na jeden fragment) pochází pouze z obou sousedních objektů 88 a 89. Kvůli jejich těsné blízkosti pojednáváme mazanici jako jeden celek.

Samostatná úprava povrchu byla zjištěna na 76 zlomcích. Povrch je v naprosté většině případů hrubě vyhlazen do rovné až mírně nerovné plochy. Vyskytuje se i nahození a jen lehké zahlazení. V některých případech nejde obě úpravy rozlišit.

Otisky konstrukčních prvků (někdy v kombinaci s úpravou povrchu) byly identifikovány na 114 fragmentech – na 59 zlomcích otisk prutu (+ na 6 zlomcích otisk prutu nebo tyče), na 19 zlomcích otisk tyče (síla 2,6–3,9 cm), na 10 otisk kuláče, na 5 zlomcích otisky štípaných či tesaných dřev a na 16 zlomcích kombinace otisků více prvků (opět s převahou otisků prutů a tyčí).

Objekt	Mazanice celkem	Typ mazanice		
		Ohniště/pec	Neurčeno	Stavební konstrukce
88	77	0	0	77
89	759	246	6	507
104	27	25	1	1

Tab. 1. Kotopeky, okr. Beroun. Počty jednotlivých typů mazanice v objektech

Objekt	Mazanice celkem	Tenká omazávka	Bez úpravy a otisků	1 stěna upravena	Otisky prutu, otisky prutu a úprava stěny	Otisky tyče, otisky tyče a úprava stěny	Otisky kuláče, otisky kuláče a úprava stěny	Štípané/tesané prvky	Kombinace dvou a více prvků
88	77	16	34	8	11	3	1	0	4
89	507	9	334	68	48 (6)	16 (6)	9	5	12
104	1	0	1	0	0	0	0	0	0

Tab. 2. Kotopeky, okr. Beroun. Počty jednotlivých typů mazanice z konstrukcí v objektech. V závorce nejasné otisky prutů či tyčí

Poměrně bohaté zastoupení otisků konstrukčních prvků a stejnorodé konstrukční detaily nám umožňují popsat stavební techniku. Základní nosná konstrukce byla vytvořena z kuláčů. V souboru se opakují zlomky mazanice s otisky těsně ležících, souběžných silnějších prutů a tyčí, které jsou ale při pohledu shora na sebe velice často mírně šikmo ukloněné. To jednoznačně dokládá pletenou konstrukci z prutů a tyčí o tloušťce 1,5–3 cm. Zjištěné rozestupy mezi vyplétanými pruty a tyčemi činí od 0 mm (když se dotýkají) až po maximální doloženou hodnotu 20 mm (obr. 14:15–16). Výplet byl tedy velice hustý. Na tuto konstrukci byla následně z obou stran nanášena mazanice. Obě stěny byly nakonec poměrně hrubě vyhlazeny. Většina prutů či tyčí se nacházela uvnitř mazanicové stěny, ale část jich byla zakomponována i do povrchu stěny. Větší zlomky, které by naznačovaly původní sílu stěny, se nedochovaly. Podle zlomku (obr. 14:18) lze odhadnout, že nejmenší šířka byla alespoň 7–8 cm. Zlomky mazanice tedy zcela jednoznačně dokládají konstrukci stěny nějaké nadzemní stavby z hustě vyplétaných prutů a tyčí s následnou mazanicovou omítkou.

V nejméně 18 případech se dochovaly tenké, ploché omazávky (maximální síla 1 cm) se střídáním tenoučkových mazanicových a bílých vrstviček. Ve zpracovaných mazanicových souborech na Berounsku a Hořovicku z neolitu nebo doby halštatské jsme se zatím s tímto typem mazanice neseťkali. Jejich původní umístění a ani účel nám není jasný.

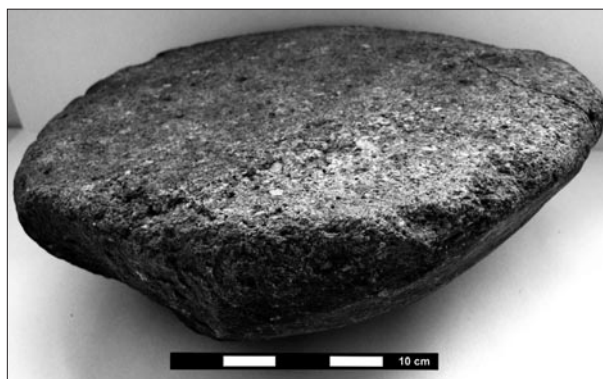
Popis kamenných artefaktů²

1. Větší část dolního mlýnu; metrika: délka 312 mm, šířka 138 mm (není celá), výška 75 mm, hmotnost 5,2 kg; surovina: křemenný pískovec až jemnozrnný slepenec brdského kambria; povrch: oštipán několik úderů do rovných ploch; pracovní plocha: podélný profil je lehce konkávní, příčný profil je rovný. Poznámka: chybí celý jeden bok. Č. sáčku 200 (obr. 15).

2. Celá podložka; metrika: délka 262 mm, šířka 230 mm, výška 89 mm; hmotnost: 6,5 kg; surovina: valoun ze slepenců brdského kambria; povrch: neupraven, pouze hrana u pracovní plochy je otlučena piketáží; pracovní plocha: vyhlazená, příčný i podélný profil je

Obr. 15. Kotopeky, okr. Beroun. Detail dolní části kamenného mlýnu „in situ“ ve výplni objektu 89

Obr. 16. Kotopeky, okr. Beroun. Kamenná podložka z objektu 89

² Za petrografické určení kamenných nálezů děkujeme geologovi K. Žákovi.

rovný. Poznámka: Podložka má na okrajích praskliny a odražený malý kus boku, což svědčí o tepelném namáhání. Pravděpodobně byla umístěna poblíž ohniště. Její původní funkci ale neznáme. Č. sáčku 202 (*obr. 16*).

ROZSAH A HUSTOTA MLADOBRONZOVÉHO OSÍDLENÍ

Zdejší polykulturní osídlení bylo zjištěno při povrchovém průzkumu v listopadu 1992 (viz lokalita Kotopeky I v kapitole Soupis lokalit na katastru obce). Při následných pěti povrchových sběrech v letech 1994–1998 byla upřesněna datace, velikost a hustota osídlení. Nálezy jsou rozloženy v nejnižší části pole na ploše cca 350 × 100 m a v malé hustotě pokračují podél Červeného potoka i na severovýchod (další sběrový polygon za polní cestou). Celkem bylo získáno 2296 kusů pravěké keramiky a velké množství kamenné industrie. Keramika náleží z valné většiny kulturám s lineární a vypíchanou keramikou. V malém množství byly evidovány kromě knovízské kultury i nálezy jordanovské kultury, z doby halštatské a laténské (*Prostředník – Stolz 1999, 50–51; Stolz 2003, 352*). Knovízské keramice lze přiřadit podle výzdoby, hmoty těsta a barvy výpalu cca 195 zlomků, které byly rozptýleny po celé ploše lokality.

DATOVÁNÍ KERAMIKY

Tři knovízské sídlištní objekty, zjištěné během záchranného archeologického výzkumu v roce 2009 u Kotopek, poskytly sumárně velké množství keramického materiálu, což samozřejmě u této kultury nikterak nepřekvapuje. Nejzajímavější a nálezově nejbohatší objekt 88 obsahoval početné keramické fragmenty, z nichž bylo možné kompletně slepit, případně rekonstruovat, celé tvary nádob (cf. výběr na *obr. 13*), představující poměrně reprezentativní přehled základní hrnčářské produkce knovízské kultury. Objekt 89 již takovou rekonstrukci celých tvarů neumožnil, byť z něj rovněž pochází velké množství keramických zlomků, a o objektu 104 s jen minimálním a značně nevýrazným knovízským keramickým inventářem ani nemluvě. Typologicko-chronologické posouzení početných nálezů z objektu 88 nám tak může posloužit jako užitečné vodítko pro nejpravděpodobnější časové zařazení celé této malé skupinky knovízských objektů.

Za nejcharakterističtější a také chronologicky relativně nejcitlivější keramický tvar lze v průběhu mladší až pozdní doby bronzové bezesporu považovat amfory, které jsou v souboru z objektu 88 zastoupeny dvěma exempláři, z nichž jeden je dochován kompletně a druhému chybí hrdlo. Za téměř učebnicový příklad lze považovat amforu s jen lehce vydutým vyšším hrdlem, velmi mírně prohnutým okrajem, plošně šikmo kanelovanou výdutí a dvěma protilehlými páskovými oušky na rozhraní hrdla a výdutě (*obr. 8:1; 13:8*), jejíž přesnou analogii lze nalézt třeba v žárovém hrobu 5 z Prahy-Troje (*Böhm 1937, 109–110, obr. 48:4; Hrala 1973, 38–39, 58–59, 89, tab. XXV:10*).

Tyto tvary z počátku stupně Ha A1, na výduti převážně opatřené šikmým žlábkováním či širokou mělkou kanelurou, představují nejranější vývojové stadium pozdějších etážovitých amfor, avšak jejich kořeny musíme hledat ještě hluboko ve stupni Br D (cf. např. Praha-Modřany, hrob VIII – *Hrala 1973, 12–14, tab. II:7*). Podobně je tomu i u amfor s vyšším, mírně kónickým hrdlem, které navazují na pozdně mohylovou tradici a končí zřejmě s nástupem periody Ha A1 (cf. např. Lety, hrob S IV – *Hrala 1973, 16, tab. IV:1*). K tomuto typu bude patrně možné přiřadit druhý exemplář z objektu 88, jehož nejspíše lehce kónické hrdlo se nedochovalo (*obr. 8:2*).

Šikmo kanelované amfory s jen lehce vydutým hrdlem klade J. Bouzek (1958, 372, *obr. 146:53*) do svého stupně P základní vývojové řady etážovitých nádob a ve smyslu jeho relativní chronologie je lze datovat do „rané fáze“ K III, resp. Br D2 – Ha A1 (cf. *Bouzek – Koutecký – Neustupný 1966, 88–90, Fig. 31*; nověji *Bouzek – Vokolek 2012, 55–57, Fig. 17, resp. Bouzek 2012*). Zařazení těchto amfor do zhruba synchronního středního knovízského horizontu (Kn 3), vypracovaného na základě analýzy rozsáhlého souboru mladobronzové sídlištní keramiky z Kněževsi u Prahy (*Smejtek 2007–2011, 119, obr. 95, 110*), rovněž nic nebrání.

S chronologickou průkazností dalšího inventáře objektu 88 to již není tak slavné, avšak naprostá většina společně nalezených tvarů a typů nádob se výše uvedenému časovému rámci zásadně nevymyká. Ještě ke stupni Br D (resp. staršímu knovízskému horizontu Kn 2 – cf. *Smejtek 2007–2011, obr. 107–109*) odkazuje, vedle již zmíněné amfory s patrně mírně kónickým hrdlem (*obr. 8:2*), také amforovitá zásobnice s cylindrickým hrdlem a protilehlými půlobloučky na prstované výduti (*obr. 8:6; 13:9*) i koflík s odsazeným rozevřeným hrdlem a mělce svisle kanelovanou výdutí (*obr. 8:4; 13:5*) či podobný nezdobený exemplář (*obr. 8:5; 13:6*).

Další široce zastoupené oblé, rozevřené nebo různě esovitě profilované koflíky/mísy nejsou již příliš chronologicky citlivé (*obr. 8:3,7–8; 9:1–2,7–9,11; 13:1–4,7*) a totéž platí pro jejich výzdobu, skládající se

z rytých horizontálních a vertikálních rýh, případně půlobloučků (*obr. 9:3–5*). Podobně je tomu i s běžnými zlomky amforovitých a vejčitých zásobnic (*obr. 9:10; 11:1*) nebo hrnců s uchy, tzv. květináčů (*obr. 9:6*).

K mnohem vzácnějším nálezům z knovízských sídlišť však patří velká, svisle prstovaná amforovitá mísa o průměru ústí přes půl metru, která je opatřena čtyřmi masivními protilehlými uchy, vyběhajícími z vyhnutého, šikmo přesekávaného okraje (*obr. 10:2*). Tyto velmi hrubé, hluboké amforovité mísy se dvěma nebo čtyřmi uchy, nazývané někdy „krajáče“ pro svoji vzdálenou podobnost s tímto druhem novodobé keramiky, mají na rozdíl od exempláře z Kotopek převážně výrazně vyhnuté hraněné okraje a svisle žlábkovaná ucha, jak to můžeme vidět u nálezů stupně Br D z jihočeské Bechyně (*Chvojka 2009*, 49, tab. 48:1–2) či nádob z Květnice v okrese Praha-východ, řazených do fáze K III (*Špaček et al. 2008*, 261–262, *obr. 23:27–28; 24:30*). Vzhledem k tomu, že se z naší mísy dochovala pouze horní část, nelze rozhodnout, zda se původně jednalo o relativně nižší nádobu jako v Bechyni (cf. rekonstrukce na *obr. 10:2a*), nebo amforovitou mísu vyšší stavby jako v Květnici (cf. *obr. 10:2b*). Není bez zajímavosti, že se s těmito čtyřuchými mísami můžeme výjimečně setkat i v lužických žárových hrobech fáze IIa–b, resp. Br D – Ha A1, ve východních Čechách (Lhán, hr. 92; Malá Bělá, hr. 139 – *Vokolek 2003*, 164, 220, tab. 145:11; 215:1).

Z relativně mladších prvků, zastoupených v keramice z objektu 88, je asi nejdůležitější okřín s oblým lomem a mírně prohnutým hrdlem, který lze kresebně rekonstruovat jako spíše širší a nižší vývojově pokročilý tvar (*obr. 10:1*), objevující se sice již ve středním knovízském horizontu (Kn 3), avšak rozšířený hlavně ve stupni Ha A2, resp. Ha A2/B1 (*Bouzek – Koutecký – Neustupný 1966*, 90, Fig. 31; *Hrala 1973*, 61–63; *Smejtek 2007–2011*, 125–128, *obr. 98*; *Bouzek – Bokolek 2012*, Fig. 15–16).

S vrcholným knovízským horizontem, resp. jeho mladší fází Kn 4b, je pak spojena také největší obliba plochých talířovitých misek s tordovanými okraji, které však mají dlouhý vývoj a v knovízské kultuře se s jejich předchůdci, tedy hlubšími, uvnitř zdobenými mísami s přímými rozevřenými stěnami a tordovanými okraji, můžeme setkat již ve stupni Br D. Z objektu 88 v Kotopekách však pocházejí dva pokročilejší, nižší, lehce esovitě profilované exempláře, lišící se především charakterem vnitřní výzdoby. Větší mísu zdobí koncentrické žlábkování, kombinované s nevýraznými krátkými svazky radiálních žlábků (*obr. 11:2*), což je motiv známý především z nízkých talířovitých misek vrcholného knovízského horizontu (Kn 4). Menší mísa je pod tordovaným okrajem zdobena svazky obloukovitých žlábků (*obr. 11:3*), aplikovaných častěji na exemplářích, řazených spíše do starších fází knovízské kultury. Talířovité misky s tordovanými okraji a zvláště pak jejich hromadné nálezy bývají spojovány s libacemi a picími oběťmi při přísežných rituálech, či se slunečním kultem, kdy mohly sami o sobě sloužit jako oběť symbolizující Slunce (*Smejtek 2007; 2007–2011*, 133, 260–266, *obr. 99*, 198–199; *Špaček et al. 2008*, 262–263).

Shrneme-li výsledky rozboru keramiky s dostatečnou chronologickou vypovídací schopností, která byla nalezena v objektu 88, pak je zřejmé, že se pohybujeme v samém závěru staršího knovízského horizontu (Kn 2) či spíše již na počátku středního knovízského horizontu Kn 3, tedy někde okolo přelomu stupňů Br D a Ha A1.

Stejně datování je možné vztáhnout i na sousední objekt 89, v jehož zásypu sice nebyly zjištěny žádné celé nebo rekonstruovatelné nádoby, avšak dochované početné keramické fragmenty v žádném případě nenaznačují jiné časové zařazení. To platí jak pro nepříliš chronologicky specifické velké zásobnicovité tvary (*obr. 12:1–3*) či hrnce s uchy (*obr. 12:4*) a různě profilované koflíky/misky (*obr. 12:7–12*), tak pro průkaznější šikmo kanelovaný koflík s odsazeným rozevřeným hrdlem (*obr. 12:5*), šikmo žlábkovanou výduť amfory (*obr. 12:6*) nebo vyšší, mírně prohnuté hrdlo okřínu (*obr. 12:13*). Bez zajímavosti není ani nálezný hluboké mísy s tordovaným okrajem (*obr. 12:18*) a zjištění zlomků několika dalších misek s tordovanými okraji, a to rozevřených (*obr. 12:17*) i oblých (*obr. 12:16*). Některé z oblých misek pak měly malé ouško na stěně pod tordovaným okrajem (*obr. 12:15,19*), které však v těchto případech mohlo pro svůj nepatrný vnitřní průměr sloužit pouze jako závěsné. Umístění uch na stěnách níže pod okrajem mísovitých tvarů je obecně považováno za archaický prvek, vycházející z pozdně mohylových tradic a ukazující ještě na prostředí stupně Br D (*Hrala 1973*, 72; *Smejtek 2007–2011*, 128, *obr. 99*).

Nepočtenou a blíže chronologicky neprůkaznou keramiku z objektu 104, který bezprostředně sousedil s oběma předchozími, lze jen rámcově přiřadit ke knovízské kultuře. Horizontálně stratigrafická pozice tohoto objektu však umožňuje celkem oprávněně předpokládat rámcovou současnost všech tří objektů.

POKUS O INTERPRETACI NÁLEZOVÉ SITUACE

Zjištění pouhých tří knovízských sídlištních objektů při poměrně rozsáhlém plošném výzkumu je velmi neobvyklé a nic na tom nemění ani skutečnost, že se nacházely u jihovýchodní hrany skryté plochy a mohly teoreticky představovat okraj nějakého většího sídliště, rozkládajícího se mimo zkoumanou

plochu. Toto vysvětlení totiž vyvracejí výsledky opakovaných povrchových sběrů v této poloze, které přinesly bohaté nálezy především neolitické keramiky (osídlení z tohoto období bylo ostatně dominantní i na archeologicky prozkoumané ploše), avšak jen relativně mizivé množství knovízské keramiky (zhruba 195 zlomků z celkového počtu 2296 pravěkých střepů!), což je u tak hrnčířsky potentní kultury naprosto nevídané. Ani případná masivní eroze by zcela nezlikvidovala poměrně hluboké knovízské obilnice, zvláště když jsou na lokalitě dochovány mnohem starší neolitické objekty. Je zřejmé, že i v případě těchto tří zjištěných knovízských jam jsme zachytili prakticky pouze jejich dna (maximální hloubka objektů kolísala mezi 27 a 33 cm), avšak to se při výzkumech pravěkých sídlišť, skrývaných tradičně mechanicky až na světlejší, a tedy dobře „čitelné“ podloží, stává celkem běžně. Nelze vyloučit, že keramický materiál z vyšších partií knovízských objektů byl v průběhu času rozvečen po okolí a dostal se zčásti i do současné ornice, kde byl také identifikován při povrchových sběrech.

Knovízská sídliště rozhodně necharakterizuje malý plošný rozsah, krátkodobost či nepočetný keramický inventář, ale celkem jednoznačně opak. Teprve s nástupem pozdní doby bronzové a dále pak i v době halštatské dochází ke změně sídelní struktury a postupnému vzniku sítě nových menších osad a usedlostí, případně dvorců (cf. *Smejtek 2007–2011*, 312). Dokonce lze formulovat určité, z terénní praxe vypozerované pravidlo, týkající se situace, kdy je na velké ploše zjištěno pouze několik zahluobených objektů, obsahujících na první pohled nepříliš specifický a málo početný keramický materiál, který by ovšem částí společných formálních znaků (např. zlomky některých zásobnic a hrnců, prstovaná úprava povrchu hrubé keramiky apod.) mohl při vyšší fragmentaci ukazovat na knovízskou kulturu. V těchto případech se téměř vždy po podrobnější analýze inventáře ukáže, že nejde o knovízskou kulturu, ale nejčastěji o kulturu mohylovou (lidově řečeno: „vypadá-li to jako knovíz, avšak je toho málo, pak to není knovíz, ale mohylová“).

Jak se ovšem zdá, tak nálezová situace, zjištěná při výzkumu v Kotopekách, představuje příslovečnou výjimku potvrzující pravidlo, neboť zdejší pouhé tři objekty jsou nade vše pochybnost knovízské. Otázkou pak zůstává, jak tuto situaci interpretovat, když prakticky neznáme malé, krátkodobé knovízské osady či izolované usedlosti. Buď tedy jde skutečně o dosti unikátní doklad nějaké knovízské „samoty“, což se nezdá příliš pravděpodobné, nebo musíme vysvětlení hledat jinde. Určitým vodítkem nám může být skladba keramického inventáře z objektu 88, která vykazuje vysoké zastoupení koflíků nejrůznějších tvarů a velikostí v kombinaci s objemnými zásobnicovými nádobami (cf. amforovitě zásobnice, velká čtyřhraná amforovitá mísa). Je to svým způsobem vhodný nápojový servis (větší počet menších picích nádobek + několik větších nádob, ze kterých se tekutina nabírala, popř. nalévala /cf. menší amfory/) a jeho uložení do země by bylo možné dát do souvislosti s nějakým přísežným rituálem, doprovázeným libací (úlitbou tekutin bohům či héroům). Tyto rituály upevňovaly a vytvářely nové společenské svazky a závazky, případně souvisely s jinými socio-kultovními rituály, jako jsou třeba zasvěcovací, iniciační či funerální obřady (*Bouzek 1997; Palátová – Salaš 2002*, 107–109).

Přítomnost části dolního mlýnu na obilí v objektu 89 by mohla ukazovat také na ukládání jídelních obětí, resp. provozování rituálů, spojených s božstvy telurickými, tedy tradičními božstvy vegetace, úrody a plodivých sil, či chthonickými – podsvětními (*Palátová – Salaš 2002*, 104–107). Zcela přehlédnout nemůžeme ani na svoji dobu relativně vysoké zastoupení misek s tordovanými okraji, v případě objektu 88 dokonce opatřených vnitřní výzdobou. Tyto exempláře mohou symbolizovat sluneční kotouč a sloužit při přísežných picích rituálech a libacích, nebo sami jako obětiny v rámci slunečního kultu.

Důležitou informací nám přinášejí i početné nálezy mazanice z objektů 88 a 89, které jednoznačně indikují existenci nedaleké nadzemní dřevěné stavby či staveb z hustě vypletených prutů a tyčí s následnou mazanicovou omítkou a také přítomnost pece či ohniště v blízkosti objektu 89. Z toho je zřejmé, že uvedené, potenciálně zde provozované, rituály neprobíhaly ve volné krajině (resp. někde „na poli“ nebo „v lese“), ale nejspíše v nějakém samostatně situovaném posvátném stavebním prostoru – svatyni.

ZÁVĚR

V roce 2009 proběhl záchranný archeologický výzkum na katastru obce Kotopeky, při němž bylo zjištěno 152 sídlištních objektů z různých období pravěku (neolit, starší eneolit, mladší doba bronzová, pozdní doba halštatská). Cílem tohoto příspěvku byla publikace tří zahluobených objektů (č. 88, 89 a 104), obsahujících (vyjma obj. 104) mimořádné množství keramiky a mazanice knovízské kultury. Keramicky nejbohatší objekt 88 obsahoval 14 částečně či zcela rekonstruovaných nádob, dalších 507 zlomků keramiky a 77 ks mazanice.

Dochované nádoby představují průřez téměř kompletním keramickým sortimentem knovízské kultury (amfory, zásobnice, hrnce, koflíky, mísy) a lze je zařadit na samý závěr staršího knovízského

horizontu Kn 2, resp. již na počátek středního knovízského horizontu Kn 3 (cca přelom stupňů Br D a Ha A1) ve smyslu třídění L. Smejtky (2007–2011).

Shodně můžeme datovat i sousední objekt 89 se 768 zl. keramiky, 759 ks mazanice, částí kamenného mlýnu a velkou kamennou podložkou neznámé funkce. Naprostá převaha mazanice pochází z dřevěných konstrukcí staveb, část představují zlomky z den pecí či ohnišť. Objekt 104 (66 víceméně atypických zl. keramiky a 27 ks mazanice) lze sice jen obecně přiřadit ke knovízské kultuře, ale jeho současnost s předchozími je vysoce pravděpodobná. Všechny tři objekty totiž vytvářely samostatnou skupinku při okraji zkoumané plochy. Tento malý počet zjištěných knovízských objektů je však pro tuto kulturu značně neobvyklý a ani z opakovaných povrchových sběrů na přilehlých plochách nepochází významnější počet knovízských střepů (cca 195 zlomků z celkového počtu 2296 kusů pravěké keramiky).

Relativní izolovanost, spolu s nezvykle nízkým počtem a bohatým inventářem, zjištěných objektů ukazuje, že se zřejmě nejedná o doklad běžného zemědělského osídlení té doby. Spíše než o jakési „samotě“ by tedy snad bylo možné uvažovat o nějaké formě sakrálního místa, patrně svatyni s ohništěm/pecí(?). Fragменты mazanice z objektů ostatně zcela jednoznačně dokládají existenci dřevěné nadzemní stavby či staveb se stěnami z hustě vypletených prutů a tyčí, opatřených následně hliněnou omítkou.

Zdejší rituály mohly být spojené s různými formami jídelních obětí božstvům vegetace, úrody a plodivých sil, což by podporoval i nález části kamenného mlýnu na obilí. Nelze ovšem vyloučit ani přísežné picí obřady spojené s libacemi, neboť převažující druh rekonstruované keramiky z objektu 88 tvoří různé varianty koflíků, které jsou pro tyto účely všeobecně považovány za ideální.

LITERATURA

- Böhm, J. 1937: Základy hallstattské periody v Čechách. Praha.
- Bouzek, J. 1958: Etážovitě nádoby v Čechách, *Archeologické rozhledy* 10, 345–408.
- Bouzek, J. 1997: Žízeň, mužský svaz, družinictví a pití bez obsluhy či s obsluhou, *Archeologické rozhledy* 49, 323–325.
- Bouzek, J. 2012: Chronologie knovízské keramiky, *Archeologie ve středních Čechách* 16, 239–247.
- Bouzek, J. – Koutecký, D. – Neustupný, E. 1966: The Knovíz Settlement of North-West Bohemia. *Fontes Archaeologici Pragenses* 10. Pragae.
- Bouzek, J. – Vokolek, V. 2012: The Knovíz Cemeteries in Křepeňice and Hříměždice. *Studia Hercynia* 16/1. Pragae.
- Hrala, J. 1973: Knovízská kultura ve středních Čechách. *Archeologické studijní materiály* 11. Praha.
- Chvojka, O. 2009: Jižní Čechy v mladší a pozdní době bronzové. *Dissertationes archaeologicae Brunenses/Pragensesque* 6. Brno.
- Jílková, E. – Maličský, J. 1954: Mohylové pohřebiště v Háji u Hořovic, *Památky archeologické* 45, 241–259, 261.
- Maličský, J. 1953: Přehled osídlení Hořovicka v pravěku a na počátku dějin. Hořovice.
- Maličský, J. 1968: Výzkum pravěkých a časně historických sídlišť v Tíhavě u Hořovic, *Vlastivědný sborník Podbrdská* 2, 173–178.
- Palátová, H. – Salaš, M. 2002: Depoty keramických nádob doby bronzové na Moravě a v sousedních oblastech. *Pravěk – Supplementum* 9. Brno.
- Prostředník, J. – Stolz, D. 1999: Nová eneolitická sídliště na Hořovicku, *Archeologie ve středních Čechách* 3, 49–64.
- Smejtek, L. 2007: K interpretaci knovízských plochých talířovitých misek s tordovaným okrajem. In: M. Salaš – K. Šabatová (eds.), *Doba popelnicových polí a doba halštatská. Příspěvky z IX. konference*, Bučovice 3.–6. 10. 2006. Brno, 249–263.
- Smejtek, L. 2007–2011: Osídlení z doby bronzové v Kněževsi u Prahy 1–3. Praha.
- Stolz, D. 2003: Povrchové sběry na Hořovicku v letech 1990–2001 a starší nevidované akce, *Výzkumy v Čechách* 2001, 327–407.
- Stolz, D. 2012: Část sídliště s půdorysy kúlových domů z pozdní doby halštatské v Kotopekách, okr. Beroun, *Archeologie ve středních Čechách* 16, 257–284.
- Špaček, J. – Bouzek, J. – Koutecký, D. – Kyselý, R. – Stloukal, M. 2008: Nález kultovního objektu z Květnice, okr. Praha-západ, *Archeologie ve středních Čechách* 12, 253–277.
- Vokolek, V. 2003: Gräberfelder der Lausitzer Kultur in Ostböhmen. *Fontes Archaeologici Pragenses* 27. Pragae.
- Zápotocká, M. 1982: Chlustina, okr. Beroun. Příspěvek k neolitickému osídlení Hořovicka, *Archeologické rozhledy* 34, 121–159.

A mass find of Knovíz culture pottery from Kotopeky, Beroun District

During a rescue excavation in the cadastral area of Kotopeky, 152 settlement features from different prehistoric periods (Neolithic, Early Aeneolithic, Late Bronze Age, late Hallstatt period) were discovered. The aim of this paper is to publish information about three sunken features (nos. 88, 89 and 104) which contained an extraordinary large number of potsherds and daub fragments of the Knovíz culture. The ceramically richest feature 88 contained 14 partially or completely reconstructed vessels, 507 potsherds and 77 daub fragments.

The preserved vessels represent the almost complete ceramic range of the Knovíz culture (amphorae, storage vessels, pots, cups and bowls) and can be placed at the end of the Kn 2 early Knovíz horizon, or possibly at the beginning of the Kn 3 middle Knovíz horizon (ca. the transition between Br D and Ha A1) in the sense of L. Smejtek's classification (2007–2011).

Adjacent feature no. 89 with 768 potsherds, 759 daub fragments and 2 stone querns can be dated similarly. The overwhelming majority of daub fragments come from timber structures and partly also from bottoms of ovens or fireplaces. Feature 104 (66 atypical potsherds and 27 daub fragments) can only generally be attributed to the Knovíz culture, but its contemporaneity with the afore-mentioned features is highly likely. In fact, all three features formed a separate group on the edge of the excavated area. Such a small number of identified features is quite unusual for the Knovíz culture, and even repeated fieldwalking in adjacent areas did not yield a significant number of Knovíz culture potsherds (ca. 195 of the total number of 2296 prehistoric potsherds).

This relative isolation together with an unusually low number and rich inventory of the discovered features indicates that these are probably no remains of an ordinary agricultural settlement. It is perhaps possible to think of a kind of sacred place, possibly a shrine with a fireplace/oven (?). Daub fragments in the features unambiguously prove the existence of wooden above-ground structures whose walls consisted of wattle and daub and were later plastered.

Local rituals might have been associated with various forms of food offerings to the deities of vegetation, harvest and fertile forces which would also be supported by the discovery of grinding slab used for processing grain. Oath-taking drinking rituals connected with libations cannot be ruled out either, for the predominant type of reconstructed pottery from feature 88 are different types of cups which are considered ideal for this purpose.

(English by Jan Machula)

Fig. 1. Kotopeky, Beroun District. Section of a map showing the extent of excavation (hatched), fieldwalking (grey) and the approximate location of excavated features (black dot)

Fig. 2. Plan of the excavation site showing numbered Late Bronze Age features

Fig. 3. Ground plans and profile of feature 88 with two phases of removal of ceramic fragments

Fig. 4. Ground plans and profile of feature 89 with two phases of removal of ceramic fragments

Fig. 5. Ground plan and profile of feature 104

Fig. 6. Detail of excavated pottery in feature 88

Fig. 7. Detail of excavated pottery in feature 89

Fig. 8.–11. Pottery from feature 88

Fig. 12. Pottery from feature 89

Fig. 13. Pottery from feature 88

Fig. 14. Selected daub fragments with impressions of structural elements from features 88 (1–4) and 89 (5–24). Legend: dashed line – profile of a daub fragment on its opposite end; dashed hatching – impression of a structural element; treatment of surface: dashed line – roughly smoothed, dotted – only plastered and lightly smoothed or untreated surface between structural elements

Fig. 15. Detail of a stone quern and pottery found in the fill of feature 89

Fig. 16. Stone pad from feature 89

Table 1. Numbers of individual daub types in the features

Table 2. Numbers of individual daub types from structures in the features. Unclear impressions of twigs or rods are given in brackets